

Міністерство освіти і науки України
Миколаївський національний аграрний університет

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Павлюк Ірина Вікторівна

УДК 631.162:657.4

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ
ЗАБОРГОВАНОСТІ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ**

Спеціальність 071 – облік і оподаткування
Галузь знань 07 – управління та адміністрування

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Науковий керівник: Мельник О.І., канд.екон.наук, доцент
Завідувач кафедри: Сіренко Н.М., д-р екон.наук, професор

АНОТАЦІЯ

Павлюк І. В. Облік і контроль дебіторської та кредиторської заборгованості у сільськогосподарських підприємствах. — Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеню «Магістр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» у галузі знань 07 – Управління та адміністрування. — Миколаївський національний аграрний університет, Миколаїв, 2022.

Сьогодні умови функціонування в ринковому середовищі є такими, що у суб'єктів господарювання виникає необхідність у здійсненні достовірного обліку та всебічного системного контролю дебіторської і кредиторської заборгованості, застосовуючи при цьому різні прийоми внутрішнього контролю, які дозволять найефективніше управляти підприємством. Створення ефективної системи контролю за якістю обліку розрахунків з контрагентами вимагає розробки чіткої та досконалої класифікації заборгованості, уніфікації способів її оцінки та документів аналітичного обліку. Це, відповідно, дозволить накопичувати інформацію про розрахунки з дебіторами та кредиторами з різними рівнями деталізації і узагальнення.

Разом з цим, багатоаспектність дослідження зумовлена складністю і різноманітністю суб'єктів та об'єктів розрахунково-платіжних відносин, що вплинуло на суперечливий характер нормативних документів, а також на рівень розробок окремих теоретичних і практичних аспектів методології бухгалтерського обліку та контролю розрахунків з контрагентами.

Необхідність розробки науково обґрунтованих пропозицій стосовно удосконалення обліку і контролю дебіторської та кредиторської заборгованості в підприємствах аграрного сектору підтверджують актуальність даної проблематики.

У кваліфікаційній роботі удосконалено елементи облікової політики в розрізі її організаційної, методичної та технічної складових, що дало можливість побудувати обліково-аналітичне забезпечення системи розрахунків

з контрагентами, яке сприяє формуванню повної та достовірної інформації про розрахунки з дебіторами та кредиторами на підприємстві.

Запропоновано використовувати форми оперативної внутрішньої звітності, які сприятимуть прийняттю раціональних тактичних та стратегічних рішень керівництва щодо управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, зокрема: оперативний звіт про стан дебіторської (кредиторської) заборгованості; нагромаджувальна відомість дебіторської заборгованості з простроченим терміном позовної давності; довідка-розшифрування статей звітності дебіторської (кредиторської) заборгованості та ін. Обґрунтовано впровадження на підприємствах системи обліку та контролю на основі виділення центрів відповідальності, що дозволяє делегувати повноваження та відповідальність за результати діяльності, а також оперативно здійснювати управління розрахунками сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: дебіторська заборгованість; кредиторська заборгованість; розрахункові операції; резерв сумнівних боргів; сільськогосподарські підприємства; внутрішній контроль.

Список наукових публікацій здобувача вищої освіти.

1. Бурякова В.А., Павлюк І.В. Тенденції розвитку банківської системи України. Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Миколаїв; 24-25 листопада 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 13-15.

ANNOTATION

Pavlyuk I. Accounting and analytical support of settlements with contractors in agricultural enterprises. - Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for the degree of «Master» in specialty 071 «Accounting and Taxation» in the field of knowledge 07 - Management and Administration. - Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, 2022.

Today, the conditions of functioning in a market environment are such that businesses need to carry out reliable accounting and comprehensive systemic control

of receivables and payables, using various methods of internal control, which will most effectively manage the company. Creating an effective system of quality control of accounting for settlements with counterparties requires the development of a clear and perfect classification of debt, unification of methods of assessment and analytical accounting documents. This, in turn, will allow the accumulation of information on settlements with debtors and creditors with different levels of detail and generalization.

However, the multifaceted nature of the study due to the complexity and diversity of subjects and objects of settlement and payment relations, which affected the contradictory nature of regulations, as well as the level of development of certain theoretical and practical aspects of accounting methodology and control of settlements with counterparties.

The need to develop scientifically sound proposals for improving the accounting and control of receivables and payables in the agricultural sector confirm the relevance of this issue.

The qualification work improved the elements of accounting policy in terms of its organizational, methodological and technical components, which made it possible to build accounting and analytical support system of settlements with counterparties, which contributes to the formation of complete and reliable information about settlements with debtors and creditors. It is proposed to use forms of operational internal reporting, which will facilitate the adoption of rational tactical and strategic decisions of management on the management of receivables and payables, in particular: operational report on the status of receivables (payables); accrual statement of receivables with expired statute of limitations; reference-decryption of reporting items of receivables (payables), etc. The introduction of the system of accounting and control at the enterprises on the basis of allocation of the centers of responsibility is substantiated that allows to delegate powers and responsibility for results of activity, and also to carry out operatively management of calculations of the agricultural enterprises.

Keywords: receivables; payables; settlement operations; reserve for doubtful debts; agricultural enterprises; internal control.

List of scientific publications of the applicant.

1. Buryakova VA, Pavlyuk IV Trends in the development of the banking system of Ukraine. Transformation of the financial system of Ukraine: tendencies and prospects of development: materials of the V All-Ukrainian scientific-practical conference, Mykolayiv; November 24-25, 2021 Mykolaiv: MNAU, 2021. pp. 13-15.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ТА ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	11
1.1. Теоретичні аспекти обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами	11
1.2. Законодавчо-нормативне забезпечення обліку дебіторської та кредиторської заборгованості	17
1.3. Методичні підходи до організації обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами	24
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	31
2.1. Формування облікової політики підприємства щодо обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей	31
2.2. Первинний облік дебіторської та кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств	39
2.3. Аналітичний та синтетичний облік розрахунків з дебіторами і кредиторами сільськогосподарських підприємств	47
2.4. Напрями вдосконалення обліку дебіторської та кредиторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах	54
РОЗДІЛ 3 СТАН І НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	69
3.1. Особливості здійснення контролю розрахунків з дебіторами та кредиторами	69
3.2. Напрями вдосконалення контролю розрахунків з дебіторами та кредиторами на сільськогосподарських підприємствах	78
ВИСНОВКИ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89
ДОДАТКИ	96

ВСТУП

Актуальність дослідження. Посилення конкуренції на аграрному ринку та участь вітчизняних господарюючих суб'єктів у міжнародних економічних відносинах зумовлюють необхідність безперервного забезпечення виробництва необхідними засобами. Поряд з цим, сучасні економічні умови характеризуються фінансовою нестабільністю, причиною та наслідком якої виступає проблема неплатежів, характерна для більшості суб'єктів господарювання. Така ситуація зумовлює необхідність активного ведення політики антикризового регулювання фінансово-господарського стану підприємств керівництвом підприємства.

За цих умов зростає роль правильної побудови обліку і контролю розрахункових операцій на підприємствах, що забезпечує стійкість оборотності оборотних засобів, зміцнення договірної та розрахункової дисципліни, а також зміцнення фінансового стану. Раціональна організація розрахунків з контрагентами, правильність постановки достовірного обліку попереджають негативні наслідки таких операцій. Своєчасне проведення розрахунків між суб'єктами договірних відносин є запорукою виконання поставок та стабільності функціонування економічних суб'єктів. При цьому внутрішній контроль дебіторської та кредиторської заборгованості спрямований на забезпечення послідовної та ефективної роботи підприємства та забезпечує збереження активів у зв'язку зі своєчасним відстеженням сумнівної заборгованості, комплексним відображенням господарських операцій та знижуючи ризики фінансово-господарської діяльності підприємств.

Ступінь розробленості проблеми. Проблемам розвитку теорії та практики бухгалтерського обліку і контролю дебіторської та кредиторської заборгованості присвячено ряд праць зарубіжних та вітчизняних учених-економістів: Н. Акімової, Ф. Бутинця, О. Говорухи, О. Горбачової, Л. Гуцаленко, В. Зелікман, Т. Крикунової, Л. Ловінської, О. Топоркової, Н. Сіренко, І. Слободянюк, Л. Черненко та ін.

Разом з цим, багатоаспектність дослідження зумовлена складністю і різноманітністю суб'єктів та об'єктів розрахунково-платіжних відносин, що вплинуло на суперечливий характер нормативних документів, а також на рівень розробок окремих теоретичних і практичних аспектів методології бухгалтерського обліку та контролю розрахунків з контрагентами.

Необхідність розробки науково обґрунтованих пропозицій стосовно удосконалення обліку і контролю дебіторської та кредиторської заборгованості в підприємствах аграрного сектору підтверджують актуальність даної проблематики, зумовили вибір теми та обґрунтування мети даного дослідження.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у комплексному дослідженні теоретико-методичних засад та розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку і контролю дебіторської та кредиторської заборгованості в сучасних умовах діяльності сільськогосподарських підприємств.

Для досягнення визначеної мети були поставлені наступні завдання:

- дослідити економічний зміст обліку та механізму здійснення розрахунків з дебіторами та кредиторами в аграрних підприємствах;
- узагальнити законодавчо-нормативні аспекти дебіторської та кредиторської заборгованості у вітчизняній та міжнародній практиці;
- обґрунтувати методичні підходи до організації обліку розрахунків з контрагентами в сучасних умовах;
- дослідити сучасний стан заборгованості й обґрунтувати її вплив на грошові потоки та платоспроможність сільськогосподарських підприємств;
- охарактеризувати вплив облікової політики підприємств у частині обліку розрахунків на фінансові показники діяльності;
- оцінити сучасний стан первинного, аналітичного та синтетичного обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами на прикладі типового підприємства;
- проаналізувати чинну методику внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств;
- обґрунтувати напрями вдосконалення обліку і контролю розрахунків з

контрагентами з метою зміцнення фінансового стану аграрних підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні, практичні аспекти обліку і контролю дебіторської та кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств.

Об'єктом дослідження було обрано існуючу практику обліку і контролю розрахунків з контрагентами у ТОВ «Золотий колос» Вітовського району та ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» Березнегуватського району.

Методологічною основою дослідження послужив системний аналіз як загальний метод дослідження явищ і процесів. Також у процесі дослідження було використано загальнонаукові та спеціальні методи: монографічний, розрахунково-конструктивний, порівняння, динамічний, математико-статистичний, аналізу бухгалтерської звітності та ін.

Теоретичну базу дослідження склали наукові праці вітчизняних та іноземних науковців з проблем організації та методики бухгалтерського обліку і контролю, матеріали науково-практичних конференцій, семінарів, монографічна література, довідково-інформаційні видання; законодавчі та нормативні акти; національні та міжнародні стандарти обліку.

Інформаційною базою роботи є методичні та інструктивні матеріали з питань організації бухгалтерського обліку і контролю. Практична частина кваліфікаційної роботи виконана на базі внутрішніх нормативних документів, облікових реєстрів аналітичного та синтетичного обліку, фінансової звітності та іншої документації, яка характеризує особливості відображення в обліку заборгованості досліджуваних підприємств.

Наукова новизна результатів проведеного дослідження полягає у розробці практичних рекомендацій комплексного характеру, спрямованих на вдосконалення методичних підходів до організації обліку і контролю розрахункових операцій в сучасних умовах діяльності сільськогосподарських підприємств.

Теоретична та практична значимість роботи. Теоретична значимість дослідження полягає у науковому узагальненні, уточненні та розробці новітніх

підходів щодо ведення обліку та організації контролю дебіторської і кредиторської заборгованості в мінливих умовах сучасного ринкового середовища діяльності аграрних підприємств.

Практична значимість проведеного дослідження полягає у можливості використання розроблених рекомендацій щодо вдосконалення обліку і контролю розрахунків з дебіторами і кредиторами у практичній діяльності сільськогосподарських підприємств (ТОВ «Золотий колос» Вітовського району та ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» Березнегуватського району) з метою прийняття виважених управлінських рішень та зміцнення фінансового стану.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг кваліфікаційної роботи складає 95 сторінок друкованого тексту. Список використаних джерел налічує 66 найменувань. У роботі наведено 3 додатки, 24 таблиці та 6 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

1.1 Теоретичні аспекти обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами

На сьогодні сільськогосподарські підприємства, здійснюючи свою виробничо-господарську діяльність, вступають в розрахункові взаємовідносини з іншими підприємствами, організаціями і особами. Такі взаємовідносини супроводжуються розрахунковими операціями, які потребують детального вивчення, навіть при наявності праць багатьох вчених, присвячених даній проблематиці. Адже, зі зміною умов господарювання, змінюються й умови визнання, обліку і контролю заборгованості, тому дана тема є актуальною для подальшого дослідження.

Виникнення заборгованості пов'язане з тим, що одночасне виконання обома сторонами зустрічних зобов'язань за договором відбувається дуже рідко [22, с. 28]. Як правило, спочатку свої зобов'язання виконує одна зі сторін, внаслідок чого у неї виникає право вимагати компенсації за заборгованістю, а в іншої сторони - обов'язок оплатити цю заборгованість [25, с. 139]. Заборгованість може бути як кредиторська, так і дебіторська в залежності від сторони, яка не виконала свої зобов'язання. Насамперед кредиторська заборгованість відрізняється від дебіторської тим, що підприємство є головним боржником контрагенту. Також до кредиторської заборгованості відносять і кредити. Відтак, дебіторська та кредиторська заборгованість включають різні складові (табл. 1.1).

В розрахунках з покупцями (які виникають внаслідок реалізації продукції і товарів, виконання робіт і послуг на сторону), дебіторська заборгованість виникає внаслідок відвантаження продукції покупцям та не надходження від них оплати за дану продукцію. Тому часто практикують попередню оплату,

тобто оплату в рахунок майбутніх поставок. До фактичного відвантаження товару така оплата не вважається покупкою для покупця і реалізацією для продавця, також внаслідок такої оплати виникає кредиторська заборгованість продавця перед покупцем, яка погашається наступним відвантаженням товарів покупцю на дану суму попередньої оплати. Принципи бухгалтерського обліку вимагають, щоб дохід не був відображений до того періоду, в якому товар буде відвантажений [5, с. 9].

Таблиця 1.1 Складові елементи дебіторської та кредиторської заборгованості

Дебіторська заборгованість	Кредиторська заборгованість
За продукцію, товари, роботи, послуги (покупці і замовники)	За продукцію, товари, роботи, послуги (постачальники і підрядники)
За виданими авансами	За авансами одержаними
За розрахунками з бюджетом	За розрахунками з бюджетом (податкові зобов'язання)
З підзвітними особами	З оплати праці
За претензіями	За страхуванням
За відшкодуванням завданих збитків	Довгострокові і короткострокові позики банків
З іншими дебіторами	З іншими кредиторами

Джерело: узагальнено автором на основі [9, 52]

Також, відповідно до ст. 137 та п.п. 137.1 розділу III Податкового кодексу України:

- дохід від реалізації продукції, товарів визнається за датою переходу покупцеві права власності на такий товар, продукцію;
- дохід від надання послуг та виконання робіт визнається за датою складання акта або іншого документа оформленого відповідно до вимог діючого законодавства, який підтверджує виконання робіт або надання послуг [53].

Згідно з Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 18 «Дохід», дохід визнається, коли існує надходження до суб'єкта господарювання економічних вигід і ці вигоди можна достовірно оцінити. Наприклад, дохід від реалізації товару визнається в разі задоволення всіх наведених далі умов:

а) суб'єкт господарювання передав покупцеві суттєві ризики і винагороди, пов'язані з власністю на товар;

б) за суб'єктом господарювання не залишається ані подальша участь управлінського персоналу у формі, яка, як правило, пов'язана з володінням, ані ефективний контроль за проданими товарами;

в) суму доходу можна достовірно оцінити;

г) ймовірно, що до суб'єкта господарювання надійдуть економічні вигоди, пов'язані з операцією;

г) витрати, які були або будуть понесені у зв'язку з операцією, можна достовірно оцінити [33].

В науковій літературі існують різні підходи щодо визначення поняття дебіторської заборгованості (табл. 1.2).

Таблиця 1.1 Підходи щодо визначення поняття «дебіторська заборгованість» у сучасній науковій літературі

Автори	Визначення
С. Береза	сума боргів, що належать підприємству, організації, установі від юридичних осіб і виникають у процесі господарської діяльності підприємств, організацій, установ
Ф. Бутинець	заборгованість юридичних або фізичних осіб, що виникла в процесі господарської діяльності певного підприємства, організації чи установи
М. Войнаренко	сума боргів юридичних та фізичних осіб, що виникли внаслідок минулих подій і зафіксовані на певну дату
О. Горбачова і Л. Лахай	кошти в розрахунках, що, на думку авторів, становлять борги інших підприємств або осіб даному підприємству
О. Кисельова	кошти в незакінчених розрахунках, або дебіторська заборгованість, яка становить заборгованість інших підприємств, організацій і окремих осіб даному підприємству
Р. Хом'як	сума боргів, які належать підприємству, організації, установі, підприємцю від фізичних або юридичних осіб у результаті господарських відносин з ними

Джерело: узагальнено автором на основі [6, 11, 13, 14, 22, 62]

При визначенні та оцінці дебіторської заборгованості не повинно бути порушено одного з основних принципів фінансової звітності – обачності, згідно з яким сума оцінки активів і доходів підприємства не повинна бути завищена. Дебіторська заборгованість визначається активом, якщо існує ймовірність

отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума. Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги визначається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг та оцінюється за первісною вартістю [42].

Розглядаючи оцінку дебіторської заборгованості, Огійчук М.Ф. зазначає, що наприкінці визначеного терміну не всі борги дебіторів повертаються підприємству [61, с. 243]. Тому з метою відображення реальної суми поточної дебіторської заборгованості створюється резерв сумнівних боргів. Його розмір визначають, виходячи з платоспроможності окремих дебіторів або на основі класифікації дебіторської заборгованості.

Серед основних недоліків системи обліку дебіторської та кредиторської заборгованості в умовах сьогодення можна визначити такі:

а) для прийняття зацікавленими особами адекватних та вчасних рішень щодо існуючої політики управління істотне значення мають актуальність і якість інформації про стан розрахунків з дебіторами та кредиторами, що формується на базі даних бухгалтерського обліку конкретних суб'єктів господарювання. Однак форми реєстрів бухгалтерського обліку поточної та довгострокової заборгованості, яку рекомендували нормативно, не враховує специфіки даного активу, що зумовлює наявність різних ознак його класифікації і велику кількість методів оцінювання. Крім цього, облікові реєстри, що є рекомендовані для використання, не передбачають накопичення інформації про розрахунки з дебіторами та кредиторами різного рівня деталізації і узагальнення. Це зумовлює неможливість отримання інформації про заборгованість підприємства в обсязі і вигляді, достатньому для проведення аналізу розрахунків з дебіторами і кредиторами з метою прогнозування ймовірності настання платіжної кризи суб'єктів господарювання, складання рекомендацій щодо її попередження;

б) невирішені проблеми відображення в обліку довгострокової дебіторської заборгованості, оцінки поточної заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги;

в) застосовування на вітчизняних підприємствах традиційної за кордоном методики аналізу заборгованості не завжди є доцільним через відсутність необхідного обсягу вірогідної і доступної інформації щодо розрахунків з дебіторами та кредиторами. Крім цього, загальна криза неплатежів, характерна для суб'єктів аграрного бізнесу, змушує сумніватися в об'єктивності, своєчасності і корисності отриманих результатів аналізу. Використання вітчизняних методик не дає змоги однозначно оцінити стан дебіторської та кредиторської заборгованості, а також ступінь його впливу на фінансово-господарський стан підприємств. Зазначені проблеми вказують на необхідність пошуку специфічних засобів аналізу та контролю заборгованості, спрямованих на отримання інформації комплексного характеру, достатньої для прийняття рішень щодо глибини кризи неплатежів кожного суб'єкта господарювання [14].

На сьогодні для сільськогосподарських підприємств України існує чимало актуальних нерозв'язаних питань, пов'язаних з обліком дебіторської та кредиторської заборгованості. Це відповідно обумовлює постійний перегляд нормативних актів і регламентуючих документів, обґрунтування нових напрямів удосконалення організації та методики обліку розрахунків з дебіторами і кредиторами.

На основі аналізу наукових праць і проведення досліджень у цій сфері обліку, можна, на наш погляд, назвати декілька основних проблемних питань:

- облік довгострокової дебіторської заборгованості згідно з вимогами П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»;
- відсутність чіткої схеми деталізації та співвідношення різних видів дебіторської та кредиторської заборгованості у загальній їх структурі;
- вивчення обліку сумнівних боргів, зокрема резерву на їх покриття з метою гармонізації національного та міжнародного обліку.

Розгляд сучасних підходів до класифікації дебіторської та кредиторської заборгованості дав змогу виявити низку проблем. Для їх вирішення можна запропонувати вдосконалити методику класифікації дебіторської заборгованості, що дає можливість здійснювати порівняльний аналіз варіантів групування розрахунків з дебіторами та кредиторами за класифікаційними ознаками з метою розробки різних типів класифікації.

Згідно із новітніми методичними підходами класифікацію дебіторської та кредиторської заборгованості слід проводити у такій послідовності: визначення мети; формулювання завдань; конкретизування користувачів інформації; вибір ознаки класифікації; визначення пріоритетних принципів; надання переліку можливих типів класифікації; вибір оптимального типу; групування заборгованості за обраним типом. У якості додаткових можливих ознак класифікації заборгованості доцільно додатково запропонувати: суб'єкт дебіторської (кредиторської) заборгованості; сума заборгованості; вид оцінювання; причина виникнення.

Сільськогосподарські підприємства в умовах сьогодення першочергово розв'язують власні проблеми, незважаючи на виконання фінансових зобов'язань із платежів перед контрагентами. Така поведінка підприємств зумовлена відсутністю їхньої майнової відповідальності за невиконання договірних зобов'язань і надає їм змогу ухилятися від взаєморозрахунків із контрагентами. За цих умов дедалі більше зростає необхідність управління дебіторською та кредиторською заборгованістю [65].

Важливу роль в управлінні заборгованістю підприємства відіграють планування, організація та контроль роботи з дебіторами і кредиторами. Відтак, правильно організований облік та проведений контроль дебіторської і кредиторської заборгованості повинен зменшити їх розмір. З цією метою необхідно:

- визначати ступінь ризику несплати рахунків покупцями та відвантаження продукції постачальниками;

- розширювати кількість потенційних контрагентів з метою мінімізації втрат від несплати одним або декількома покупцями, невиконання зобов'язань постачальниками (підрядниками);

- контролювати співвідношення дебіторської заборгованості і кредиторської заборгованості;

- вести оперативний контроль за надходженням готівки, ефективністю застосування платіжних інструментів;

- своєчасно визначати сумнівну заборгованість;

- вести претензійну роботу, співпрацюючи з юридичною службою;

- своєчасно надавати платіжні документи;

- припиняти дію договорів з покупцями та постачальниками, що порушують платіжну дисципліну тощо.

Отже, правильно організований бухгалтерський облік і контроль дебіторської заборгованості повинен мати інформаційну базу, яка б достатньою мірою відображала і характеризувала всю господарську діяльність з детальною конкретизацією і забезпечувала отримання об'єктивної та своєчасної інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень.

1.2 Законодавчо-нормативне забезпечення обліку дебіторської та кредиторської заборгованості

В сучасних умовах господарювання усі підприємства та організації незалежно від форми власності та виду діяльності ведуть облік дебіторської та кредиторської заборгованості, дотримуючись вимог чинного законодавства, тобто законодавчо-нормативних документів, які регулюють розрахункові операції. Нормативна база щодо регулювання обліку заборгованості підприємств є досить широкою, але основними нормативними документами, які регулюють організацію обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами є Кодекси (Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України,

Податковий кодекс України), Закони (Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»), Положення (стандарти) бухгалтерського обліку - П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», П(С)БО 11 «Зобов'язання» та інші (рис. 1.1)

Рисунок 1.1 – Система законодавчо-нормативних актів щодо обліку дебіторської і кредиторської заборгованості підприємств

Джерело: узагальнено автором на підставі вивчення фахових джерел

Відповідно до ст. 173 Господарського Кодексу України (далі - ГКУ), господарським визнається зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених цим Кодексом, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити

певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо), або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управнена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку [15].

У ст. 509 Цивільного кодексу України (далі - ЦК) визначено, що зобов'язання – це правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку [63].

Відповідно до ст. 174 ГКУ, господарські зобов'язання можуть виникати: безпосередньо із закону або іншого нормативно-правового акта, що регулює господарську діяльність; з акту управління господарською діяльністю; з господарського договору та інших угод, передбачених законом, а також з угод, не передбачених законом, але таких, які йому не суперечать; внаслідок заподіяння шкоди суб'єкту або суб'єктом господарювання, придбання або збереження майна суб'єкта або суб'єктом господарювання за рахунок іншої особи без достатніх на те підстав; у результаті створення об'єктів інтелектуальної власності та інших дій суб'єктів, а також внаслідок подій, з якими закон пов'язує настання правових наслідків у сфері господарювання [15].

Відповідно до ст. 216 ГКУ: учасники господарських відносин несуть господарсько-правову відповідальність за правопорушення у сфері господарювання шляхом застосування до правопорушників господарських санкцій на підставах і в порядку, передбачених цим Кодексом, іншими законами та договором; застосування господарських санкцій повинно гарантувати захист прав і законних інтересів громадян, організацій та держави, в тому числі відшкодування збитків учасникам господарських відносин, завданих внаслідок правопорушення, та забезпечувати правопорядок у сфері господарювання; господарсько-правова відповідальність базується на

принципах, згідно з якими: потерпіла сторона має право на відшкодування збитків незалежно від того, чи є застереження про це в договорі; передбачена законом відповідальність виробника (продавця) за недоброякісність продукції застосовується також незалежно від того, чи є застереження про це в договорі; сплата штрафних санкцій за порушення зобов'язання, а також відшкодування збитків не звільняють правопорушника без згоди другої сторони від виконання прийнятих зобов'язань у натурі; у господарському договорі неприпустимі застереження щодо виключення або обмеження відповідальності виробника (продавця) продукції [15].

Цивільним кодексом також передбачена відповідальність за порушення зобов'язань, а саме - накладання на порушника неустойки. Відповідно до ст.549 неустойкою (штрафом, пенею) є грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторіві у разі порушення боржником зобов'язання [63].

Методичні засади бухгалтерського обліку розрахунків з дебіторами визначає положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». Відповідно до цього положення [42]:

1. Дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату;
2. Дебітори – юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошей, їх еквівалентів або інших активів.

Дебіторська заборгованість має наступні види [42]:

1. Довгострокова дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу;
2. Поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Поточна дебіторська заборгованість своєю чергою має такі види:

1) сумнівна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником;

2) безнадійна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності [42].

На нашу думку, передусім необхідно внести зміни до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», в яких чітко були б розмежовані поняття довгострокової та короткострокової дебіторської заборгованостей. Їх облік нині ведеться на різних рахунках бухгалтерського обліку, що не відзначено у вищезазначеному стандарті. Разом із тим слід вказати, що поточна дебіторська заборгованість є оборотним активом, а довгострокова - необоротним, і вони обліковуються на різних рахунках.

Уточнення вимагає визначення поточної дебіторської заборгованості, оскільки згідно з П(С)БО 10, вона «за продукцію, товари, послуги визначається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів і послуг та оцінюється за первісною вартістю» [42]. На нашу думку, утворення поточної дебіторської заборгованості не завжди слід пов'язувати з доходом. Адже, дохід, як зазначають науковці, вимірюється сумою очікуваних грошових надходжень [26, с. 153], тому якщо не очікується погашення дебіторської заборгованості у звітному періоді, то наступні надходження коштів або певних матеріальних цінностей не можна вважати доходом. Так, перерахування авансів за ще непередану продукцію призводить до виникнення дебіторської заборгованості, хоча отримання фактичного доходу в такому випадку відсутнє. Вважаємо, що ці пропозиції матимуть актуальність і будуть доцільними при подальшому вдосконаленні нормативної бази.

Визнання, класифікація та розкриття інформації щодо дебіторської та кредиторської заборгованості містять ряд міжнародних стандартів, зокрема: МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття», МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання» та МСБО 39

«Фінансові інструменти: визнання та оцінка». Дані стандарти містять узагальнену інформацію щодо заборгованості та розкриті основні позиції її складових. Так, відповідно до МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» дебіторська заборгованість - це непохідні фінансові активи з фіксованими платежами або платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку [37]. Отже, в МСБО визнання, класифікація та оцінка заборгованості прямо не визначені, наприклад в МСФЗ 1 «Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності» та МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання» представлені лише загальні рекомендації по розкриттю інформації про заборгованість підприємства у фінансових звітах; в міжнародних стандартах дебіторська заборгованість визнається як фінансовий актив, що є контрактним правом отримувати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого підприємства [35].

Невід'ємною складовою роботи бухгалтера є План рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій, підприємств і організацій [52]. Згідно з цим Планом рахунків, а також Інструкції з його застосування облік розрахунків з дебіторами і кредиторами підприємства ведеться переважно на рахунках класів 3 «Кошти, розрахунки та інші активи», 5 «Довгострокові зобов'язання», 6 «Поточні зобов'язання». План рахунків є обов'язковим для використання підприємствами та організаціями незалежно від форм власності та виду діяльності. Нормативним документом, що регламентує порядок використання плану рахунків підприємствами є Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 року №291 [52].

Також на сьогодні існує проблема наявності простроченої заборгованості. За таких умов з'являються фінансові ускладнення через нестачу фінансових ресурсів для придбання виробничих запасів, виплати заробітної плати, зростає

ризик непогашення боргів і зменшення прибутку. Відтак, з метою уникнення простроченої заборгованості, підприємствам слід: визначати ступінь ризику несплати рахунків покупцями і замовниками; своєчасно визначати сумнівну заборгованість із врахуванням створення економічно обґрунтованого резерву сумнівних боргів; вести ефективну кредитну політику; припиняти дію договорів з покупцями та постачальниками, що порушують платіжну дисципліну та ін.

Таким чином, з метою надання якісної бухгалтерської інформації про заборгованість аграрного суб'єкта господарювання користувачам для прийняття рішень, необхідним на сьогодні є:

- а) наявність єдиного підходу до обліку заборгованості;
- б) високоякісний облік довгострокової дебіторської заборгованості, зумовлений наявністю розробки єдиного підходу до реєстрації та обліку довгострокової дебіторської заборгованості в системі синтетичних рахунків; веденням аналітичного обліку за кожним видом довгострокової дебіторської заборгованості в розроблених відомостях аналітичного обліку; узагальненням та накопичуванням аналітичної інформації про довгострокову дебіторську заборгованість.

Зазначимо, що крім законодавчих і нормативних актів першого-третього рівнів (рис. 1.1), організація бухгалтерського обліку на підприємстві регулюється внутрішніми нормативними документами (четвертий рівень). Одним із основних внутрішніх документів є Наказ «Про облікову політику підприємства», який підприємство затверджує на виконання вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, а також з метою дотримання підприємством єдиної методики відображення господарських операцій та забезпечення своєчасного надання достовірної інформації користувачам фінансової звітності. В наказі підприємство відображає методику здійснення розрахунків з покупцями (замовниками) та постачальниками (підрядниками), відображення доходу в результаті здійснених операцій,

відображення та оцінку дебіторської і кредиторської заборгованостей, порядок створення та нарахування резерву сумнівних боргів, та списання непогашеної заборгованості. Також в додатках до наказу наводиться робочий план рахунків підприємства та порядок документообігу, в т.ч. й щодо розрахунків з дебіторами і кредиторами підприємства.

Отже, законодавчо-нормативна база щодо регулювання обліку дебіторської і кредиторської заборгованості є досить широкою. Кожен нормативний документ містить структуровані вимоги та правила до суб'єктів господарювання, а також до операцій, які вони здійснюють при розрахунках з контрагентами. Найголовніші вимоги містяться в Кодексах України, на основі яких формуються відповідні закони та законодавчо-нормативні акти, положення (стандарти), дотримання яких є обов'язковим для усіх учасників розрахункових операцій. Чіткість змісту, а також знання і додержання усіх вимог законодавчо-нормативних актів убезпечать підприємства від адміністративної, цивільної, фінансової та інших видів відповідальностей.

1.3 Методичні підходи до організації обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами

Дебіторська та кредиторська заборгованість є показниками стану розрахункових операцій підприємства, рівень яких визначається різноманітними зовнішніми і внутрішніми факторами. Одним із таких факторів, що впливає на ефективність результатів роботи щодо зниження величини дебіторської заборгованості та зміцнення розрахункової дисципліни з різними контрагентами, є якість інформації, що формується в процесі обліку господарських операцій розрахунків підприємства.

Відтак, процес раціональної організації обліку дебіторської та кредиторської заборгованості є актуальним для усіх суб'єктів господарювання і

потребує вибір найбільш оптимальних методичних підходів із врахуванням чинних законодавчо-нормативних актів та специфіки діяльності підприємства.

Методика організації процесу обліку дебіторської та кредиторської заборгованості повинна базуватися на реалізації трьох взаємопов'язаних етапів: методологічного; організаційного; технічного (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 Етапи організації процесу обліку дебіторської та кредиторської заборгованості

№ з/п	Найменування	Зміст
1	Методологічний	Розробка внутрішніх нормативних документів, що регламентують порядок ведення обліку та відображення у звітності дебіторської та кредиторської заборгованості із врахуванням специфіки діяльності підприємства
2	Організаційний	Формування структури підрозділу бухгалтерської служби підприємства чи іншого підрозділу, що займається веденням бухгалтерського обліку, а також розробка системи розвитку і мотивації працівників
3	Технічний	Підбір та вирішення питань автоматизації процесу ведення обліку і складання звітності підприємства

Джерело: узагальнено автором

Таким чином, враховуючи вимоги сучасних законодавчо-нормативних документів, а також комплекс етапів, наведених у табл. 1.3, для кожного підприємства актуальним є розробка внутрішнього нормативного документа (положення), в якому будуть закріплені процеси виникнення, погашення, оцінки і списання дебіторської та кредиторської заборгованості, з урахуванням специфіки організаційно-правової форми та видів діяльності. Зазначені питання мають бути розкриті у складі облікової політики підприємства, закріпленої відповідним наказом (розпорядженням) керівника або уповноваженого ним органу.

В положенні щодо обліку дебіторської та кредиторської заборгованості можуть бути наведені типові бухгалтерські проведення, зразки заповнення перинних документів, інструкції щодо заповнення різних форм внутрішньої (управлінської) звітності по розрахунках з контрагентами та ін. При цьому слід

звернути особливу увагу щодо розкриття підходів до оцінки та списання заборгованості, методів створення резерву сумнівних боргів і забезпечення зобов'язань, що обиратимуться із переліку запропонованих у П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» і П(С)БО 11 «Зобов'язання».

Відповідно до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», сума резерву сумнівних боргів визначається за трьома варіантами [42]:

- ✓ виходячи із платоспроможності окремих дебіторів;
- ✓ виходячи із питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг на умовах наступної оплати;
- ✓ на основі класифікації дебіторської заборгованості.

Серед науковців досить поширеною є думка, що найбільш зручним для облікових цілей є метод визначення величини резерву сумнівних боргів на основі класифікації дебіторської заборгованості. Зважаючи на те, що резерв є прогнозованою величиною, яка підлягає відображенню в обліку з подальшим її коригуванням, спростовується необхідність виконання складних розрахунків щодо обчислення коефіцієнта сумнівності. У цьому напрямі пропонується використовувати метод припущення щодо відсотку сумнівних боргів за кожною класифікаційною групою [12].

М. Ф. Огійчук відмічає, що розглянуті методи визначення резерву сумнівних боргів мають свої недоліки та переваги:

- оцінка резерву методом класифікації дебіторської заборгованості, хоч і досить складна у технічному виконанні, але ґрунтується на фактичних даних підприємства;
- оцінка резерву, виходячи з платоспроможності окремих дебіторів, навпаки ґрунтується на аналізі платоспроможності конкретних дебіторів станом на дату балансу, що в цілому викликає до них більшу довіру [61].

Отже, з метою захисту підприємства від ризику неплатоспроможності покупців і замовників доцільно створювати резерв сумнівних боргів. При цьому, крім вищенаведених, досить цікавим є порядок формування резервів сумнівних боргів, запропонований Н. А. Соколовою (рис.1.2).

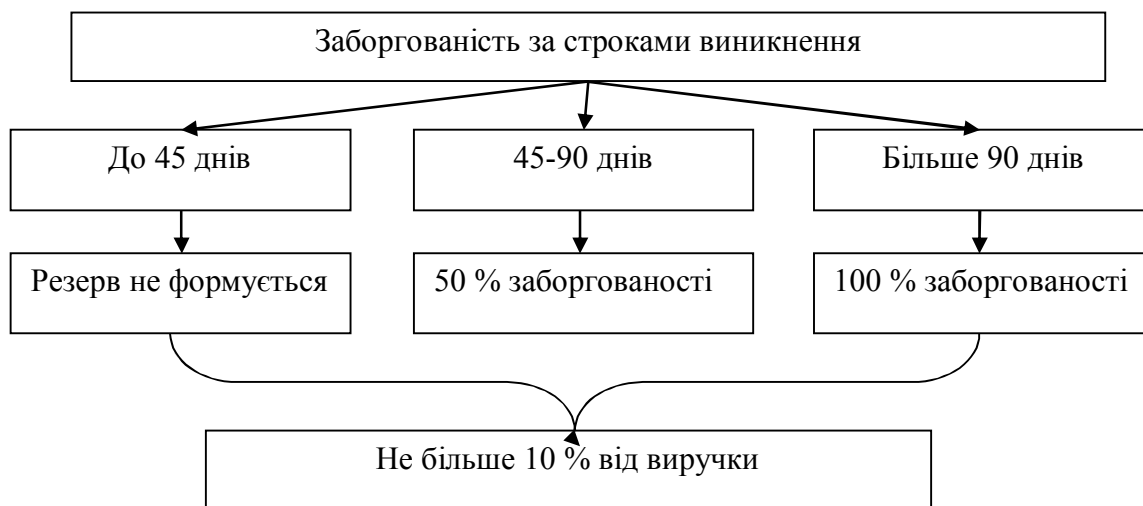

Рисунок 1.2 – Сучасні підходи до формування резерву сумнівних боргів

Джерело: побудовано автором за даними [58]

Відзначимо, що в умовах сьогодення сільськогосподарські підприємства, що мають сумнівні борги, формують на дату балансу резерв сумнівних боргів і за рахунок створеного резерву списують безнадійні борги наступного року. При цьому сформована сума резерву збільшує суму витрат звітного періоду.

Основним завданням розробки внутрішніх нормативних документів є чітка регламентація процедур відображення в обліку і звітності операцій, пов'язаних із розрахунками з контрагентами. Особливо актуальними такі документи будуть для великих підприємств (підприємств, що становлять суспільний інтерес) із великою кількістю структурних підрозділів, що співпрацюють з широким колом клієнтів. Оскільки, це дозволить підвищити якість роботи конкретних виконавців, а саме: зменшити кількість помилок, що виявляють при перевірках внутрішніми і зовнішніми контролерами; покращити взаємодію підрозділів як із внутрішніми, так із зовнішніми контрагентами; скоротити терміни підготовки документації і прийняття управлінських рішень.

Організаційний етап передбачає вирішення таких завдань: формування підрозділу бухгалтерської служби та конкретних виконавців з обліку розрахункових операцій; вибір варіанту організації обліку при наявності відокремлених структурних підрозділів; налагодження взаємодії між різними

підрозділами і філіями; формування порядку документообігу; підвищення кваліфікації працівників та їх мотивація.

В сучасних умовах господарювання позитивними тенденціями розвитку підприємств є зростання обсягів їх клієнтської бази та відкриття нових філій і підрозділів, що є передумовами збільшення прибутку. У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність оптимізації організаційної структури як підприємства в цілому, так і бухгалтерської служби зокрема.

Відповідно до законодавства на сьогодні є можливими такі способи організації процесу обліку: без виділення на окремий баланс відокремлених структурних підрозділів; з виділенням на окремий баланс відокремлених структурних підрозділів (тобто централізована чи децентралізована форма ведення бухгалтерського обліку).

Вибір оптимального варіанта ведення обліку та складання звітності необхідно здійснювати, виходячи з оцінки обсягів здійснюваних господарських операцій, територіальної віддаленості від головного підприємства, наявності кваліфікованих фахівців, ступеня забезпеченості технічної бази. Залежно від обраного способу організації обліку, формується структура служби бухгалтерського обліку, визначається порядок взаємодії головного підприємства зі структурними підрозділами та між підрозділами.

Важливим моментом у питанні організації обліку дебіторської та кредиторської заборгованості є процес документообігу, регламентація якого дозволить значно скоротити терміни надання, період обробки, а також кількість неправильно оформлених документів. Актуальним при цьому є також вибір раціональних підходів до електронного документообігу підприємства.

Технічний етап передбачає розгляд питань щодо вибору програмного забезпечення для здійснення процесу ведення обліку і формування звітності, для впровадження електронного документообігу, засобів оргтехніки тощо.

Широкий розвиток інформаційних технологій та програмних продуктів призводить до поступового зниження їх собівартості і, отже, робить їх доступнішими для використання різними групами користувачів. Одним із

напрямків розвитку ринку програмного забезпечення є програми для автоматизованого ведення обліку. Однак застосування спеціалізованих програмних продуктів – це тільки один з елементів системи бухгалтерського обліку, від ефективності побудови якої залежить не лише своєчасність формування зовнішньої звітності, а й економічна доцільність управлінських рішень, прийнятих керівництвом на різних етапах життєвого циклу, як окремих проєктів, так і підприємства в цілому, і, отже, має розглядатися як інструмент вдосконалення результативності функціонування, а не тільки вирішення проблем методології та організації облікового процесу.

Сучасний ринок програмного забезпечення для автоматизованого ведення обліку представлений досить широким спектром щодо вибору програм: «1С Підприємство»; «SAP»; «IT-Enterprise: Бухгалтерія»; «Діловод»; «1С-ПРО» та інші. При цьому для великих підприємств виникає ряд проблем, від оптимального вирішення яких залежить кінцевий результат діяльності як економічних, так і виробничих підрозділів. А саме: необхідно враховувати наскільки інформація, що отримана за допомогою програмного продукту, буде відповідати вимогам кінцевих користувачів – керівників, аналітиків та акціонерів:

1) суміщення в рамках одного програмного продукту значної кількості видів діяльності, різних систем оподаткування;

2) значний обсяг номенклатури комплектуючих виробів і матеріалів, що купуються (для низки підприємств номенклатура виробів може досягати понад 20 000 найменувань, у зв'язку з необхідністю обліку специфікації виробів);

3) значна кількість контрагентів;

4) організація обміну даними з різними виробничими системами (наприклад, із системами автоматизації проєктування);

5) організація обміну даними як з головним підприємством в режимі реального часу, так і з зовнішніми користувачами (банки, податкові органи, контрагенти тощо).

Слід також зазначити, що будь-яка автоматизована система ведення обліку являє собою, перш за все, базу даних, що вимагає налаштування з погляду специфіки діяльності та ведення обліку конкретного підприємства (зокрема, формування робочого плану рахунків залежно від необхідної кількості субрахунків та субконто, принципи об'єднання контрагентів у ієрархічні групи), та формується за рахунок введення інформації, що міститься в первинних документах.

Отже, сучасний бухгалтерський облік є інформаційною базою, що забезпечує кількісну та якісну основу прийняття економічних рішень щодо управління діяльністю підприємства. Реалізація наведеного в роботі комплексу методів і процедур організації обліку дебіторської та кредиторської заборгованості, що складається з методологічного, організаційного та технічного етапів, дозволить: підвищити ефективність організації роботи бухгалтерської служби; покращити фінансовий стан підприємства, а також підвищити рівень корисності інформації при значному скороченні термінів її обробки для надання кінцевим користувачам, уникнути ряду типових помилок, які допускаються при організації процесів ведення обліку та формування звітності в сучасних умовах.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

2.1 Формування облікової політики підприємства щодо обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей

Поточна та оперативна фінансова робота на підприємстві спрямовується на практичне втілення фінансового забезпечення підприємницької діяльності, постійне підтримання платоспроможності на належному рівні. У зв'язку з цим актуальним для кожного сільськогосподарського підприємства є формування облікової політики в частині ведення обліку розрахунків з дебіторами і кредиторами.

З метою поглибленого вивчення питань і завдань, поставлених у кваліфікаційній роботі, нами було досліджено діяльність суб'єктів малого і мікропідприємництва в аграрному бізнесі: ТОВ «Золотий колос» Вітовського району та ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» Березнегуватського району. Зазначені суб'єкти господарювання мають місце реєстрації на території Миколаївської області.

ТОВ «Золотий колос» знаходиться у приміській зоні м. Миколаїв. Землі господарства розташовані у південній частині центрального степу України. Проаналізуємо розміри виробництва та ресурси даного підприємства (табл. 2.1).

Дослідження динаміки окремих показників розміру виробництва ТОВ «Золотий колос» (табл. 2.1) свідчить, що у 2020 р. вартість валової продукції (у постійних цінах 2016 р.) було отримано на 44,3% та 51,2% менше у порівнянні з 2018 р. та 2019 р. відповідно. Виручка від реалізації продукції у 2020 р. складала 44638,4 тис грн, що також є меншим, ніж у попередні періоди. Товариство має ресурси необхідні для організації виробничої діяльності. Кількість працівників у 2020 р. налічувала 16 осіб, що майже вповнину менше, ніж у 2018 р. та 2019 р. відповідно. Земельні ресурси у 2020 р. склали 2475 га

угідь, тоді як у 2019 р. зазначений показник був на 2,3% більшим. Середньорічна вартість оборотних активів за результатами 2019-2020 рр. складала 15699,0 тис. грн, що на 3,5% більше, ніж у попередні роки.

Таблиця 2.1 Розмір виробництва ТОВ «Золотий колос» Вітовського району

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. у % до	
				2018 р.	2019 р.
Валова продукція сільського господарства (у постійних цінах 2016 р.), тис грн	71455,4	81539,4	39826,7	55,7	48,8
Виручка від реалізації, тис грн	56022,3	66405,4	44638,4	79,7	67,2
Середньорічна чисельність працівників, зайнятих в сільськогосподарському виробництві, осіб	29	28	16	55,2	57,1
Площа сільськогосподарських угідь, га	3002	2560	2475	82,4	96,7
Середньорічна вартість оборотних активів, тис грн	15167,3	15169,0	15699,9	103,5	103,5

Джерело: розраховано і побудовано за даними ТОВ «Золотий колос» (додаток А)

Отже, протягом 2018-2019 рр. усі показники розміру виробництва у ТОВ «Золотий колос» мали тенденцію до зменшення. Це пов'язано як із загальними економічними тенденціями розвитку сільського господарства в державі, так і впливом окремих зовнішніх та внутрішніх факторів діяльності підприємства.

ТОВ «Золотий колос» спеціалізується на вирощуванні продукції рослинництва (зернові, олійні та технічні культури) (табл. 2.2). У структурі доходів товариства протягом 2018-2020 рр. найбільша питома вага припадає на зернові – 55% в середньому. При цьому питома вага доходів від реалізації соняшнику складала 36,2%, ріпаку озимого – 6,6% та близько 1% – виручка від реалізації гірчиці. Крім того, варто відзначити, що протягом періоду дослідження доходи від реалізації усіх груп культур мали тенденцію до зменшення, зокрема: зернових – на 10292,6 тис грн у 2020 р. порівняно з 2019 р., соняшнику – на 8426,9 тис грн відповідно. Також у 2020 р. на підприємстві не відбувалися процеси щодо реалізації гірчиці та іншої продукції рослинництва.

Таблиця 2.2 Розмір та структура виручки від реалізації у ТОВ «Золотий колос» Вітовського району, 2018-2020 рр.

Види продукції	Роки			В середньому за три роки, тис грн	Структура виручки від реалізації:	
	2018	2019	2020		с.-г. продукції	всієї продукції
Зернові	25195,7	38530,3	28237,7	30654,57	55,0	55,0
Соняшник	24272,2	22280,2	13853,3	20135,23	36,2	36,2
Ріпак озимий	3548,9	4915	2547,4	3670,433	6,6	6,6
Гірчиця	862,9	484,7	-	449,2	0,8	0,8
Інша продукції рослинництва	2142,6	195,2	-	779,2667	1,4	1,4
Разом по рослинництву	56022,3	66405,4	44638,4	55688,7	100,0	100,0
Всього по сільськогосподарському виробництву та підприємству	56022,3	66405,4	44638,4	55688,7	100,0	100,0

Джерело: розраховано і побудовано за даними звітності підприємства

Поглиблюючи дослідження, проаналізуємо розміри дебіторської заборгованості у структурі активів сільськогосподарського підприємства (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 Склад та структура активів ТОВ «Золотий колос» Вітовського району

Майно підприємства	На кінець 2019 р.		На кінець 2020 р.		Відхилення, (+,-)	
	тис грн	%	тис грн	%	тис грн	в.п.
1. Необоротні активи	15271,7	24,2	16128	22,6	856,3	-1,6
в тому числі:						
- основні засоби (залишкова вартість)	15271,7	24,2	16128	22,6	856,3	-1,6
2. Оборотні активи	47858,4	75,8	55127,6	77,4	7269,2	1,6
в тому числі:						
– виробничі запаси	46520	73,7	53432,6	75,0	6912,6	1,3
– готова продукція	35620	56,4	36502,2	51,2	882,2	-5,2
Дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги	1302,6	2,1	1569,2	2,2	266,6	0,1
Грошові кошти	35,8	0,1	125,8	0,2	90,0	0,1
Разом майна	63130,10	100,0	71255,60	100,0	8125,5	X

Джерело : розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «Золотий колос»

Дослідивши розмір і структуру активів ТОВ «Золотий колос» (табл. 2.3), можна зробити висновок, найбільшу питому вагу займають оборотні активи –

77,4-75,8 відсотків. Питома вага необоротних активів у структурі активів підприємства складала 22,6-24,2 % і представлена основними засобами.

Оборотні активи товариства складаються із запасів, дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги та грошових коштів. При цьому питома вага дебіторської заборгованості є незначною (2,1-2,2%), проте мала тенденцію до зростання – на 267 тис грн у порівнянні з 2019 роком.

Проаналізуємо надалі розмір і структуру кредиторської заборгованості товариства (табл. 2.4).

**Таблиця 2.4 Склад та структура зобов'язань у ТОВ «Золотий колос»
Вітовського району**

Види зобов'язань	на 31.12.2019 р.		на 31.12.2020 р.		Відхилення (+, -), тис грн
	тис грн	%	тис грн	%	
Довгострокові зобов'язання	16077,1	33,6	15499	33,6	-578,1
Короткострокові кредити банків	2053,9	4,3	2013,4	4,4	-40,5
Поточна кредиторська заборгованість за:					
– товари, роботи, послуги	1470,2	3,1	3587,9	7,8	2117,7
– розрахунками з оплати праці	25,6	0,05	-	-	-25,6
Інші поточні зобов'язання	28245,1	59,0	25000	54,2	-3245,1
Усього поточних зобов'язань	31794,8	66,4	30601,3	66,4	-1193,5
Разом поточних та довгострокових зобов'язань	47871,9	100,0	46100,3	100,0	8125,5

Джерело: побудовано і розраховано з використанням звітності ТОВ «Золотий колос»

Дані табл. 2.4 свідчать, що зобов'язання підприємства у 2019-2020 рр. представлені як довгостроковими (33,6 %), так і поточними (66,4 %) зобов'язаннями. У 2020 р. довгострокові зобов'язання товариства зменшилися і становили 15499,0 тис грн, поточні зобов'язання також мали тенденцію до зменшення і становили 30601,3 тис грн на кінець 2020 року.

Варто відзначити, що протягом досліджуваного періоду підприємство має боргові зобов'язання за короткостроковими кредитами банку, у 2020 р. їх розмір зменшився на 40,5 тисяч гривень. Крім того, поточні зобов'язання ТОВ «Золотий колос» на кінець 2020 р. складаються з кредиторської

заборгованості за товари, роботи, послуги, розрахунків з оплати праці та інших поточних зобов'язань. За всіма зазначеними видами заборгованості спостерігається зменшення сум, що позитивно впливає на ділову активність підприємства. При цьому значною є питома вага інших поточних зобов'язань підприємства – 54,2-59,0 % у 2019-2020 роках.

Товариство з обмеженою відповідальністю ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» (далі – ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С») здійснює вирощування зернових, олійних культур та овочів, тобто є сільськогосподарським товаровиробником. Для здійснення господарської діяльності підприємство придбає насіння, добрива, запасні частини для сільськогосподарської техніки та ПММ. Відповідно до договорів оренди землі, довідок ОТГ (сільрад) та в стадії реєстрації (перереєстрації) за підприємством рахується понад 1024,64 га землі на території різних областей, в т. ч. 487,24 га ріллі у Березнегуватському районі.

Попри те, що підприємство розпочало провадження діяльності у 2020 р., у складі його позикових коштів 6291,6 тис грн становлять поточні зобов'язання, які представлені переважно кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги (табл. 2.5). При цьому розмір поточної дебіторської заборгованості також мав тенденцію до зростання протягом звітного року – із 213,8 до 4046,1 тисяч гривень (додаток Б).

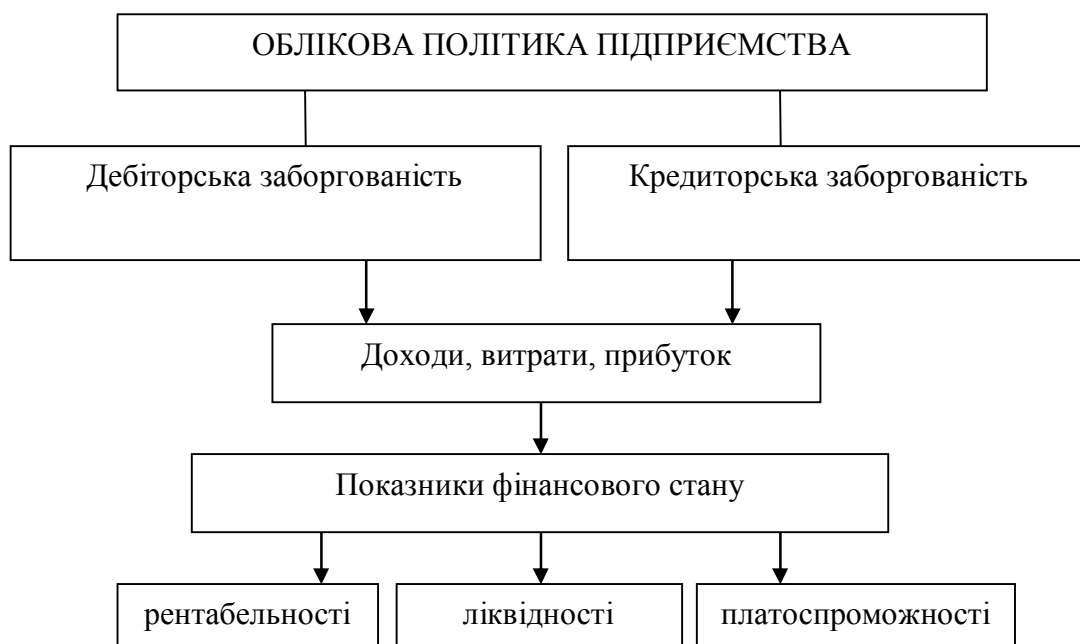
Таблиця 2.5 Склад та структура позикових коштів у ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» Березнегуватського району

Поточні зобов'язання	на 31.12.2019 р.		на 31.12.2020 р.		Відхилення (+, -), тис грн
	тис грн	%	тис грн	%	
Поточна кредиторська заборгованість за:					
– товари, роботи, послуги	243,7	19,6	6285,4	99,9	6041,7
– розрахунками з бюджетом	1,6	0,1	3,3	0,05	1,7
– розрахунками зі страхування	1,8	0,2	0,6	0,0	-1,2
– розрахунками з оплати праці	6,8	0,5	2,3	0,05	-4,5
Інші поточні зобов'язання	991,6	79,6	-	-	-991,6
Усього поточних зобов'язань	1245,5	100,0	6291,6	100,0	5046,1

Джерело: побудовано з використанням звітності ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» (додаток Б)

Така ситуація вимагає від підприємства розробки комплексу заходів щодо управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, а також визначення раціональних підходів у формуванні облікової політики. Облікову політику ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» сформовано відповідно до чинного законодавства та затверджено наказом по підприємству від 03.01.2020 р. № 3 (додаток В).

Вона є важливим інструментом впливу на фінансовий стан товариства, який визначається на основі показників фінансової звітності. Вплив облікової політики у частині ведення обліку дебіторської та кредиторської заборгованості на підсумкові показники діяльності підприємств (рентабельності, ліквідності, платоспроможності) представлено на рис. 2.1.

Рисунок 2.1 – Вплив облікової політики підприємства щодо обліку заборгованості на підсумкові показники діяльності підприємства

Джерело: розроблено автором

Окремим розділом зазначеного наказу виокремлено розділ 11 «Дебіторська та кредиторська заборгованість». Зміст цього розділу передбачає, що на підприємстві:

1. Дебіторську заборгованість визнають активом, якщо існує ймовірність отримання ним майбутніх економічних вигод і її можливо достовірно

визначити. В балансі дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги, необхідно визнавати за чистою вартістю, що дорівнює сумі дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів.

2. Величина резерву сумнівних боргів визначається методом застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів.

3. Зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду.

4. Забезпечення (резерви) на оплату майбутніх відпусток працівників, на додаткове пенсійне забезпечення, на виконання гарантійних зобов'язань, на реструктуризацію, на виконання зобов'язань за обтяжливими контрактами передбачено не створювати за виключенням тих випадків, коли це передбачено в обов'язковому порядку П(С)БО.

Облікову політику на підприємстві слід застосовувати таким чином, щоб фінансові звіти повністю узгоджувались з вимогами Закону про бухгалтерський облік та кожного конкретного НП(С)БО. Також застосовують передусім ті підходи та методи ведення обліку і надання інформації в фінансових звітах, які передбачені НП(С)БО і найбільш адаптовані до діяльності кожного конкретного суб'єкта господарювання.

У ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» відповідно до наказу № 3 передбачено при складанні фінансових звітів визначити величину суттєвості статті в розмірі 100 гривень. При цьому базою визначення кількісних критеріїв суттєвості інформації про господарські операції та події щодо доходів і витрат обрано суму чистого прибутку (збитку) за попередній звітний рік, крім першого звітного року. Кількісний критерій становить 2 відсотки обраної бази. Показник суттєвості на поточний рік розраховується та закріплюється Наказом по товариству не пізніше 1 березня поточного року. Критерій суттєвості

інформації про господарські операції та події щодо доходів і витрат в перший звітний рік роботи товариства становить 100 гривень.

Щодо технічної складової облікової політики підприємства, то передбачено застосування автоматизованої форми ведення обліку із застосуванням бухгалтерської програми «1С Підприємство». При цьому її функціонал дозволяє проводити оперативний контроль і аналіз розрахунків з дебіторами та кредиторами підприємства.

Наприклад, якщо постало завдання проаналізувати заборгованість для цілей бухгалтерського обліку, то на потрібну в програмному комплексі «1С Підприємство» створюємо документ «Акт інвентаризації розрахунків» (Розділ: Покупки або Продаж - Розрахунки з контрагентами - Акти інвентаризації розрахунків). При цьому потрібно заповнити відповідні закладки «Дебіторська та Кредиторська заборгованість».

Якщо необхідно проаналізувати заборгованість з метою податкового обліку, то формується реєстр податкового обліку «Дебіторська та кредиторська заборгованість» (Розділ: Звіти – Податок на прибуток – Регістри податкового обліку – Регістри обліку стану одиниці податкового обліку – Дебіторська та кредиторська заборгованість). А ось стандартний звіт «Аналіз субконто» (Розділ: Звіти – Стандартні звіти – Аналіз субконто) є зручним інструментом аналізу заборгованості одночасно і з метою бухгалтерського обліку, і з метою визначення податкових зобов'язань.

Отже, від раціонально сформованих принципів і методів облікової політики підприємства, достовірного обліку та контролю кредиторської і дебіторської заборгованості залежить структура активів та пасивів балансу сільськогосподарських підприємств, а також визначення прибутку, що підлягає оподаткуванню. При цьому суб'єктам господарювання слід уникати формальних підходів у розробці додатків до Положення про облікову політику (робочий план рахунків, порядок проведення інвентаризації, документообіг та ін.).

2.2 Первинний облік дебіторської та кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств

Підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій. Без наявності первинного документу бухгалтер не має права відобразити господарську операцію в бухгалтерському обліку. Оскільки первинний документ є інформаційним першоджерелом бухгалтерського обліку, в ході документування необхідно дотримуватися певних критеріїв, згідно з якими він у подальшому може бути визнаний якісно складеним та юридично доказовим.

Для документального оформлення розрахунків дебіторами та кредиторами у досліджуваних сільськогосподарських підприємствах передбачено відповідні первинні документи. Їх перелік та порядок заповнення залежать передусім від категорії контрагента (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 Первинні документи з відображення в обліку розрахунків з дебіторами у сільськогосподарських підприємствах

№ з/п	Види розрахунків	Документальне оформлення
1	З покупцями та замовниками	Товарно-транспортні накладні, накладні, рахунки-фактури, рахунки, акти виконаних робіт (наданих послуг), податкові накладні, прибуткові касові ордери та ін.
2	За виданими авансами	Платіжні доручення, у яких зазначено відповідний укладений договір
3	З підзвітними особами	Звіт про використання коштів, наданих на відрядження або підзвіт; наказ керівника про відрядження працівників; перелік осіб, які мають право отримувати кошти під звіт на господарські потреби; підтверджуючі документи щодо здійснених витрат (квитанції, чеки тощо)
4	За претензіями	Претензії, акти приймання продукції, рішення судових органів, письмові згоди постачальників на пред'явлені претензії, виписки банківських установ щодо сум, які надійшли в порядку задоволення претензій
5	За відшкодуванням завданих збитків	Звіряльні відомості, протоколи зсідання інвентаризаційної комісії, наказ керівника, ПКО
6	З іншими дебіторами	ПКО, виписки з банківських установ, квитанції, розрахунки і довідки бухгалтерії та ін.

Джерело: узагальнено автором

Зазначимо, що насамперед у сільськогосподарських підприємствах (в т.ч. у ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» та ТОВ «Золотий колос»), взаємовідносини з покупцями продукції відбуваються на підставі договору купівлі-продажу, договорів підряду на виконання різних робіт.

Договір купівлі-продажу – договір, за яким продавець зобов'язується передати майно у власність покупцеві, а покупець зобов'язується прийняти майно і сплатити за нього певну грошову суму. У цьому договорі зазначається: продавець, покупець, предмет договору, порядок передачі товару, умови оплати та ціна, а також права та обов'язки сторін та їх відповідальність [63].

Виконання певних робіт або надання послуг може здійснюватися на підставі договору підряду. За договором підряду відповідний підрядник зобов'язується на свій ризик виконати визначену роботу за завданням замовника з використанням його або власних матеріалів, а замовник — прийняти виконану роботу та сплатити її вартість. У договорі міститься наступна інформація: замовник та підрядник, предмет договору, вимоги замовника до предмету підряду, винагорода підрядника, термін виконання робіт, порядок розрахунків, відповідальність сторін, строки та умови здачі-приймання робіт.

Розглянемо більш детально порядок документального оформлення операцій із реалізації продукції у ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С». Основними покупцями зернових культур та соняшнику даного підприємства є: ТОВ «Агро Провіжн», ТОВ «Альфа Грейн Південь», ТОВ «Катеринопільський елеватор», ТОВ «САТ Автотранспортна компанія», ТОВ «Шедар» і ТОВ «Ю.КЕЙ». Відвантаження або відпуск сільськогосподарської продукції зі складу покупцям проводять на підставі таких первинних документів: товарно-транспортної накладної, рахунку, видаткової накладної, податкової накладної. У первинній документації зазначають дату, покупця, кількість продукції, ціну за одиницю та загальну суму коштів, підписи відповідальних осіб.

Так, відповідно до договору № 2/2506 від 25 червня 2021 р. укладеного ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» з ТОВ «Агро Провіжн» здійснювався процес

реалізації соняшнику урожаю 2021 року. При цьому, здійснюючи документальне оформлення, були складені ряд первинних документів, що підтверджували факти списання, відвантаження та оплати реалізованої продукції. Зокрема, відповідно до Видаткової накладної № 15 від 25 вересня 2021 р. було відвантажено 22,8 т соняшнику урожаю 2021 року (ціна 15350,88 грн без ПДВ). Відтак, сума реалізації відвантаженого соняшнику склала 350000,06 грн без ПДВ, сума ПДВ – 49000,01 грн, всього з ПДВ – 399000,07 гривень.

При відвантаженні та перевезенні реалізованої продукції рослинництва на підприємствах використовують товарно-транспортну накладну (форма №1-ТН). Її використовують для усіх учасників транспортного процесу, призначенням цієї форми є списання товарно-матеріальних цінностей (продукції), облік на шляху переміщення останніх, оприбуткування, складський, оперативний і бухгалтерський облік, розрахунки за перевезення вантажу та облік виконаної роботи. Розглянемо основні реквізити зазначеного первинного документу на прикладі Товарно-транспортної накладної щодо реалізації соняшнику у ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С»:

- назва, номер, дата документа - Товарно-транспортна накладна № 1.2509 від 25 вересня 2021 року;
- дані автомобіля, причепу, вид перевезень – VOLVO ВН6232АН, ВН5753ХР, авто;
- найменування автомобільного перевізника та ПІБ водія, його посвідчення - ТОВ «Агро Провіжн Логістик», Куцак О.В.;
- найменування замовника, найменування, місцезнаходження (податкова адреса, за якою беруть на податковий облік органи податкового контролю) - ТОВ «Агро Провіжн», м. Миколаїв;
- місцезнаходження пункту навантаження (ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С», с. Нововолодимирівка, Березнегуватський район, Миколаївська область) та розвантаження (м. Каховка);

- дані щодо переадресування вантажу, відомість вантажоодержувача (відсутні);
- інформація про вантаж (відповідність правилам перевезення, маса тощо) – відповідає правилам перевезення вантажів, насипом 37 т 680 кг (маса брутто);
- дані бухгалтера, а також особи, що дозволила відпуск, їхні підписи – Максимов М.С.;
- загальна сума, на яку відпущено товар, з урахуванням ПДВ;
- перелік супровідних документів на вантаж та транспортні послуги, які надає перевізник;
- найменування вантажу, у випадку перевезення небезпечного вантажу, клас небезпечних речовин;
- одиниця виміру, кількість місць, ціна без ПДВ за одиницю, сума з ПДВ, вид пакування, документи з вантажем і маса брутто, всього: брутто – 37680 т, тара – 14880 т, нетто – 22800 тонн. Зазначені дані відповідають змісту Видаткової накладної № 15 від 25 вересня 2021 р.;
- дані щодо посади, ПІБ, підпис, печатка відповідальної особи вантажовідправника (Максимов М.С.), водія/експедитора, котрий здав (Куцак О.В.), а також відповідальної особи вантажоодержувача, котрий прийняв накладну (менеджер закупівлі – Циганкова О.О.);
- дані щодо вантажно-розвантажувальних операцій.

Відповідно до законодавства форма 1-ТН замовником повинна бути виписана мінімум у чотирьох примірниках. При цьому вантажовідправником усі примірники мають бути належним чином засвідчені підписом та за потреби – печаткою або штампом.

Разом із товарно-транспортними накладними виписуються і рахунки, в яких вказується кількість продукції, ціна без ПДВ, загальна сума до оплати з ПДВ. Так, за фактом реалізації соняшнику ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» із зазначенням даних для оформлення платіжного доручення було виписано Рахунок № 15 від 22 жовтня 2021 року покупцю ТОВ «Агро Провіжн». У

рахунку зазначено: найменування товару – соняшник урожаю 2021 року; кількість і одиниця виміру – 43,77 т; ціна з ПДВ – 19000,00 грн; сума з ПДВ – 831630,17 грн; всього – 102130,02 гривень.

Аналогічними документами оформляють і реалізацію іншої продукції рослинництва. Про факт оплати покупцями продукції підприємства можна дізнатися із виписки банку.

При реалізації товарів ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» надає покупцю податкову накладну (оригінал), який містить: порядковий номер податкової накладної; дату виписування податкової накладної; назву юридичної особи або прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи, зареєстрованої як платник податку на додану вартість; податковий номер платника податку (продавця та покупця); місце розташування юридичної особи або місце податкової адреси фізичної особи; опис (номенклатуру) товарів (робіт, послуг) та їх кількість (обсяг, об'єм); повну назву отримувача; ціну продажу без врахування податку; ставку податку та відповідну суму податку у цифровому значенні; загальну суму коштів, що підлягають сплаті з урахуванням податку.

У разі звільнення від оподаткування у податковій накладній робиться запис «Без ПДВ». Податкова накладна складається у двох примірниках. Оригінал податкової накладної видається покупцю, копія залишається у продавця товарів (робіт, послуг). Податкова накладна є звітним податковим документом і одночасно розрахунковим документом.

Приймання готівки в касу підприємства, одержаної від дебіторів, проводиться за Прибутковими касовими ордерами, які підписуються особою, уповноваженою на це керівником підприємства. При прийманні готівки за прибутковими касовими ордерами, видається засвідчена належним чином квитанція (що є відривною частиною прибуткового касового ордера), яка підписується бухгалтером, який на це уповноважений керівником. Під час роботи з готівкою бухгалтери керуються правилами визначення платіжності банкнот і монет Національного банку України.

У фінансово-господарській діяльності підприємства неминучими є операції, пов'язані з купівлею товарно-матеріальних цінностей, поїздкою працівників у відрядження. У ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» і ТОВ «Золотий колос» відповідно до законодавства направлення працівника у відрядження здійснюється керівником. При цьому перед поїздкою працівникам можуть видаватися грошові кошти (підзвітні суми) з каси на основі видаткового касового ордеру, але лише за умови повного звіту конкретної підзвітної особи за раніше видані в підзвіт суми. Після прибуття підзвітна особа зобов'язана подати у встановлені терміни керівникові підприємства звіт про витрачання за призначенням отриманих сум з додаванням документів, які засвідчують правильність указаних в звіті грошових витрат.

Особи, які одержали готівку під звіт, у тому числі на відрядження, зобов'язанні подати до бухгалтерії підприємства Звіт про використання коштів, наданих на відрядження або під звіт з доданням документів, які засвідчують правильність указаних у звіті грошових витрат. Цей Звіт працівник зобов'язаний подати після повернення з відрядження до закінчення п'ятого банківського дня, що настає за днем, у якому платник податку завершує таке відрядження або завершує виконання окремої цивільно-правової дії за дорученням та за рахунок податкового агента платника податку, що надав кошти під звіт.

При цьому, якщо під час службового відрядження платник податку отримав готівку із застосуванням платіжних карток, він подає Звіт і повертає суму надміру витрачених коштів до закінчення третього банківського дня після завершення відрядження. Відрядженій особі - платнику податку, який застосував платіжні картки для проведення розрахунків у безготівковій формі і строк подання Звіту не перевищив 10 банківських днів, за наявності поважних причин господарство може продовжити такий строк до 20 банківських днів (до з'ясування питання в разі виявлення розбіжностей між відповідними звітними документами).

Звіт складається підзвітною особою, що отримала такі кошти від товариства. До суми перевищення не включаються та не оподатковуються документально підтверджені витрати, здійснені за рахунок готівкових чи безготівкових коштів, наданих платнику податку під звіт роботодавцем на організацію та проведення прийомів, презентацій, відпочинку, придбання та розповсюдження подарунків у межах граничного розміру таких витрат, передбаченого у розділі III Податкового Кодексу, що здійснені таким платником та/або іншими особами з рекламними цілями [53].

Фізична особа, що отримала такі кошти, заповнює всі графи Звіту, крім: «Звіт перевірено», «Залишок унесений (перевитрата видана) у сумі за касовим ордером», бухгалтерських проведення, розрахунку суми утриманого податку за несвоєчасно повернуті витрачені кошти на відрядження або під звіт, які заповнюються особою, що надала такі кошти; «Звіт затверджено», які підписуються директором ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» і ТОВ «Золотий колос».

Звіти про витрачання авансів з доданими документами перевіряють в бухгалтерії господарства за формою (повнота і правильність оформлення звітів, заповнення реквізитів) і змістом (законність і доцільність здійснених витрат), після чого затверджуються директором товариства. Лише після цього можна списати з підзвітної особи суми понесених витрат, які підтверджені документально, у протилежному ж випадку працівник зобов'язаний повернути кошти в касу на основі прибуткового касового ордеру.

У складі поточних зобов'язань досліджуваних сільськогосподарських підприємств значна частка припадає на кредиторську заборгованість за розрахунками з постачальниками і підрядниками, адже підприємства постійно ведуть розрахунки із зазначеними контрагентами за придбані в них основні засоби, насіння, паливно-мастильні матеріали, запасні частини, інші товарно-матеріальні цінності і послуги. Зокрема, основними постачальникам запасів ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» є: ТОВ «Екоюлія», ТОВ «ЄвроСмарт Пауер», ТОВ «Кармалекс», ТОВ АФ «Катюша», ТОВ «Ланатрейд», ТОВ «Макрофлекс», ТОВ «Топливо ЮА», ТОВ «Українське насіння» та ін. Також підприємство

співпрацює щодо різноманітних послуг і виконання робіт з такими організаціями: ТОВ «Агро Провіжен Логістик», ТОВ «Райдо Логістик», ТОВ «Максі енерджі», ТОВ «Сільвербуд», ТОВ «Спецбудтехсервіс», ТОВ «Форвард Логістик» та ін.

Відзначимо, що організація облікових номенклатур обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками (табл. 2.7) безпосередньо впливає на вибір носія інформації – первинного документа. Особливості заповнення таких носіїв облікової інформації є аналогічним до розрахунків з покупцями і замовниками.

Таблиця 2.7 Перелік і зміст облікових номенклатур з обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками

№ з/п	Облікова номенклатура	Первинний облік				
		Характеристики		Причини виникнення	Документи, в яких фіксуються факти	Завдання, в яких використовуються інформаційні дані
		якісні	кількісні			
1	Проведено безготівковий розрахунок з постачальниками і підрядниками за доставлену продукцію (виконані роботи)	<ul style="list-style-type: none"> • Від кого • Кому • Дата • Номер рахунка • Підстави 	Сума	Укладання договору з контрагентами	Платіжне доручення, виписка з рахунку банківської установи	Облік запасів, облік готівкових та безготівкових розрахунків
2	Оприбутковано товарно-матеріальні цінності на складі покупця	<ul style="list-style-type: none"> • Від кого • Кому • Дата • Строк дії • Додаткові умови • Кількість 	Сума	Укладання договору з контрагентами	Договір купівлі-продажу, рахунки, товарно-транспортні накладні	Облік запасів, облік розрахунків з постачальниками

Джерело: узагальнено автором

Отже, первинний облік розрахунків з контрагентами у досліджуваних аграрних підприємствах є основою аналітичного обліку. Він ведеться як самими обліковими працівниками, так і уповноваженими на це особами відповідно до їх компетенції протягом операційного робочого дня. Крім того, даний етап обліку є складовою контролю діяльності підприємства, який здійснюється на основі перевірки вже складених первинних документів.

2.3 Аналітичний та синтетичний облік розрахунків з дебіторами і кредиторами сільськогосподарських підприємств

Синтетичні (об'єднуючі) рахунки надають узагальнені дані з економічно однорідних груп засобів, джерел їх утворення і господарських операцій. Синтетичні рахунки на практиці визначені планом рахунків. Облік, що здійснюється на цих рахунках, називається синтетичним (зведеним). Його дані використовуються при заповненні форм бухгалтерської звітності, передусім складанні фінансової звітності, а отже, виступають базою для аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства.

Проміжною ланкою між синтетичними та аналітичними рахунками виступають субрахунки. Вони призначені для додаткового, проміжного групування даних про окремі об'єкти обліку в складі синтетичних рахунків. Субрахунки надають інформацію, в якій послідовності (групуванні) потрібно відкривати рахунки аналітичного обліку.

Відповідно до Інструкції № 291, якою регламентується застосування плану рахунків бухгалтерського обліку [52], та робочого Плану рахунків підприємства для групування інформації про дебіторську заборгованість у ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» і ТОВ «Золотий колос» використовують такі рахунки:

1. Для відображення дебіторської заборгованості за продукцію, роботи і послуги – активний рахунок 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками». За дебетом цього рахунку відображається продажна вартість реалізованої продукції, виконаних робіт, наданих послуг, яка включає ПДВ, за кредитом – сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу та інші види розрахунків. Дебетове сальдо рахунку відображає заборгованість покупців та замовників за одержану продукцію (роботи, послуги).

2. Для відображення розрахунків з підзвітними особами – активно-пасивний рахунок 372 «Розрахунки з підзвітними особами». За дебетом даного субрахунку відображаються суми коштів, видані працівникам підприємства під

звіт, за кредитом – витрачені підзвітними працівниками суми коштів у межах встановлених норм, витрати на відрядження, пов'язані з придбанням або заготівлею запасів у межах встановлених норм, повернені працівниками залишки невикористаних грошових коштів, виданих на відрядження, списані витрати на відрядження понад встановлені норми. Сальдо на субрахунку 372 може бути як дебетовим, так і кредитовим. Дебетове сальдо вказує на залишки одержаних під звіт авансів, по яких ще не подано звіти, тобто заборгованість підзвітних осіб перед підприємством.

4. Про видані аванси під поставку матеріальних цінностей або під виконання робіт (надання послуг) – субрахунок 371 «Розрахунки за виданими авансами». За дебетом субрахунку відображаються видані постачальникам та підрядникам аванси, за кредитом – сума заліку за одержані від постачальників товарно-матеріальні цінності або прийняті від підрядника повністю виконані роботи.

5. Для інформації про розрахунки з працівниками товариства по виявлених нестачах, розтратах і крадіжках коштів, товарно-матеріальних цінностей та майна – субрахунок 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків», але лише в тому випадку, коли винуватця виявлено. За дебетом субрахунку відображають вартість товарно-матеріальних цінностей, яких не вистачає, оцінених за установленими згідно з чинним законодавством цінами, за кредитом – суми відшкодувань завданих підприємству збитків.

6. Для інформації про розрахунки з іншими організаціями і особами за поданими до оплати виконавчими документами судів, наказів і розпоряджень господарських судів та ін. - субрахунок 377 «Розрахунки з іншими дебіторами». За дебетом відображаються перераховані аліменти на адресу одержувачів, надані грошові аванси, матеріальні цінності працівникам, за кредитом – утримання аліментів із заробітної плати, погашення іншої дебіторської заборгованості.

Слід зазначити, що в досліджуваних підприємствах не використовують рахунки: 373 «Розрахунки за нарахованими доходами», оскільки відсутні відносини з підприємствами щодо одержання дивідендів, відсотків та інше.

Наведемо приклад господарських операцій, які призводять до зміни залишків дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію (табл. 2.8).

**Таблиця 2.8 Журнал реєстрації господарських операцій
ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» Березнегуватського району щодо обліку
розрахунків з покупцями (витяг)**

№з/п	Дата	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн
			Дт	Кт	
1	25.09.21	Відвантажено зі складу 22,8 т соняшнику урожаю 2021 р. відповідно до договору купівлі-продажу із ТОВ «Агро Провіжн»	901/2	27/2	275000,40
2	25.09.21	Відображено дохід від продажу соняшнику урожаю 2021 року ТОВ «Агро Провіжн» відповідно до рахунка №15, товарно-транспортної накладної № 1.2509	361/2	701/2	399000,07
3	25.09.21	Відображено податкове зобов'язання з податку на додану вартість згідно з податковою накладною	701/2	641/1	49000,01
4	25.09.21	Погашено дебіторську заборгованість за реалізований соняшник (виписка банку)	311	361/2	399000,07
5	25.09.21	Списано на фінансовий результат операційної діяльності собівартість реалізованого соняшнику	791	901/2	275000,40
6	25.09.21	Списано на фінансовий результат операційної діяльності дохід від реалізації соняшнику 2021 року	701/2	791	350000,06

Джерело: побудовано за даними первинних документів підприємства

Наведемо господарські операції, які відображають розрахунки з підзвітними особами товариства (табл. 2.9).

**Таблиця 2.9 Журнал реєстрації господарських операцій
ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» Березнегуватського району щодо обліку
розрахунків з підзвітними особами (витяг)**

№ з/п	Первинний документ	Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
1	Видатковий касовий ордер	Видано готівкові кошти в підзвіт Маклакову Д. О. для придбання канцелярського приладдя	372	301	720,00
2	Звіт про використання коштів, наданих на відрядження або підзвіт	Оприбутковано канцелярське приладдя	22	372	600,00
3	Товарний чек	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	372	120,00

Джерело: побудовано за даними первинних документів підприємства

У ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» і ТОВ «Золотий колос» при розрахунках з контрагентами за придбані матеріальні активи та виконані підрядні роботи використовують рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками», який кредитують на суму розрахункових документів постачальника (підрядника). Суми нестачі товарно-матеріальних цінностей понад норми природних втрат проти відфактурованої кількості, а також невідповідність цін цінам, обумовленим договором (або у зв'язку з допущенням арифметичних помилок), відображаються за кредитом рахунка 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» і за дебетом субрахунка 374 «Розрахунки за претензіями».

Приклад господарських операцій з обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками у ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» Березнегуватського району наведені в табл. 2.10.

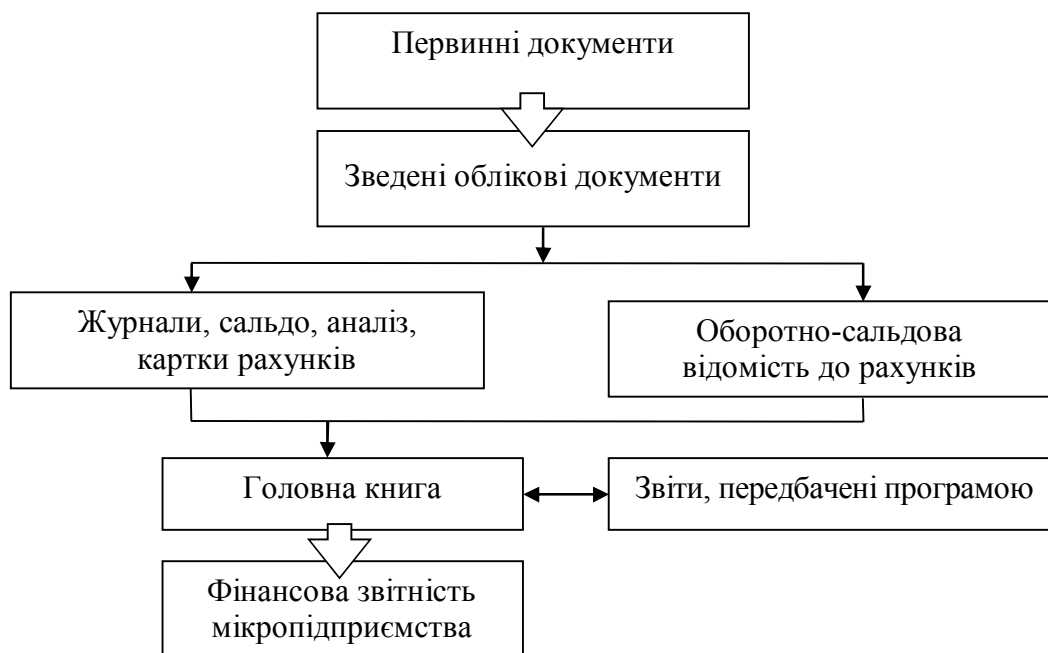
У досліджуваних нами аграрних підприємствах застосовують автоматизовану форму обліку (рис. 2.2). Для документального оформлення операцій розрахунків з дебіторами передбачені відповідні регістри синтетичного та аналітичного обліку. На підставі первинних документів дані

вносяться до програми «1С: Підприємство». Оборотно-сальдова відомість, яка формується в програмі після проведення первинних документів є необхідною бухгалтеру для того, щоб провести аналіз або знайти помилку, а також надає змогу відслідкувати стан активів і пасивів підприємства на будь-яку дату.

**Таблиця 2.10 Журнал реєстрації господарських операцій
ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» Березнегуватського району щодо обліку
розрахунків з постачальниками (витяг)**

Дата	Зміст господарської операції	Первинний документ	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
			Дебет	Кредит	
05.09.21	Отримано від ТОВ «Приват-Лайт» паливо дизельне ДП-Л-Євро5-ВО згідно з рахунком	Рахунок, ТТН	203/2.1	631	62614,40
	Одночасно відображено податковий кредит	Податкова накладка	641/1	631	12522,88
06.09.21	Перераховано кошти з поточного рахунку в банку ТОВ «Райдо Логістик» за надані послуги	Платіжне доручення	631	311	4460,70
23.09.21	Отримано від ТОВ «Українське насіння» насіння соняшнику згідно з рахунком	Рахунок	208/2	631	26270,00
	Одночасно відображений податковий кредит	Податкова накладна	641	631	5254,00
23.09.21	Перераховано ТОВ «Світ імпортного авто» кошти з поточного рахунку в банку за отриманий автомобіль	Платіжне доручення	631	311	770000,00
25.09.21	Перераховано ТОВ «ЄвроСмарт Пауер» кошти з поточного рахунку в банку за отримані запасні частини	Платіжне доручення	631	311	49400,00
28.09.21	Перераховано ТОВ «Спецбудтехсервіс» кошти з поточного рахунку за виконані ремонтні роботи	Платіжне доручення	631	311	88420,37

Джерело: побудовано за даними первинних документів підприємства

Рисунок 2.2 – Організація документообігу в ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» Беренегуватського району з використанням автоматизованої форми обліку

Джерело: побудовано автором за даними підприємства

Зазначимо, що врахування дебіторської заборгованості в типовому функціоналі програмного комплексу «1С: Підприємство» залежить від сукупності таких налаштувань, як: ведення обліку за договорами; встановлення індивідуальних термінів погашення заборгованості покупців за договором; формування резервів за сумнівними боргами; використання інструментів коригування боргу, залік авансів, списання заборгованостей та ін; управління термінами за допомогою документа «Рахунок на оплату покупцю» тощо.

Крім того, зазначене програмне забезпечення передбачає низку налаштувань для обліку кредиторської заборгованості: ведення обліку за договорами; встановлення термінів погашення заборгованості перед постачальниками; можливість вибору конкретних документів при заліку авансів та погашенні заборгованості; оперування інструментами коригування боргу, залік авансів, списання заборгованостей тощо; контроль термінів за допомогою документа «Рахунки від постачальників».

Звіт «Оборотно-сальдова відомість за рахунком» відображає початкові та кінцеві залишки, а також обороти за період для обраного рахунку щодо заборгованості. При цьому обирається рахунок 63, якщо необхідно розглянути заборгованість по постачальникам, і рахунок 36, якщо необхідно переглянути залишки та обороти щодо покупців.

Для рахунків, за якими ведеться аналітичний облік, можна сформувати звіт з об'єктів аналітичного обліку (субконто). Звіт «Аналіз субконто» формується як по контрагентам загалом, так і в розрізі груп (покупці, постачальники, засновники тощо.). Усі налаштування виконуються в режимі користувача.

У Звіті «Заборгованість за постачальниками» наводиться інформація щодо того, за яким контрагентом підприємство має неоплачені зобов'язання або аванси (можна налаштувати групування «Постачальник», «Договір» та «Документ»).

Досить зручним для підприємств є те, що в програмі реалізовано три способи вказати допустимі терміни оплати власної заборгованості перед постачальниками:

1. Індивідуальні терміни виконання зобов'язань перед постачальником за договором. Якщо облік ведеться за договорами, то термін оплати постачальнику можна вказати у картці договору з постачальником. Для цього необхідно встановити реквізит «Встановлено термін оплати».

2. Єдиний термін для всіх постачальників. Система дозволяє налаштувати єдиний термін погашення заборгованості підприємства перед усіма постачальниками (реєстр «Строк оплати постачальникам» -> поле «Термін оплати нашого боргу постачальникам»).

3. Індивідуальні терміни виконання зобов'язань за рахунками постачальників. Існує можливість вести облік за допомогою документа «Рахунки від постачальників». Реквізит «Оплата до» дозволяє встановити термін, до якого необхідно сплатити цей рахунок. Якщо рахунок не буде сплачений у строк, то рядок із цим рахунком у журналі рахунків на оплату буде

підсвічений червоним кольором. При цьому сплачені рахунки будуть підсвічені зеленим кольором. Також у рахунках автоматично змінюватиметься статус «Оплачено», «Оплачено частково», «Не оплачено» залежно від того, чи введено документи оплати на підставі даного рахунку чи ні. На основі даних рахунку можна оперативно оформити документи закупівель.

Усі наведені методи можна комбінувати між собою, враховуючи той факт, що пріоритет має термін оплати, зазначений у картці договору.

Головна книга призначена для щомісячного узагальнення даних поточного обліку журналів-ордерів, перевірки правильності облікових записів і складання підсумкової звітності. Кредитові обороти журналів-ордерів автоматично за допомогою програмного забезпечення переносяться до Головної книги загальним підсумком (оскільки розгорнуто за кореспондуючими рахунками вони відображаються у журналі-ордері); дебетові обороти заповнюються окремими сумами із різних журналів-ордерів. Таким чином, журнали-ордери та Головна книга взаємно доповнюють одне одного і дають розгорнуту кореспонденцію по дебету і кредиту кожного синтетичного рахунка (субрахунка) щодо обліку заборгованості підприємства.

2.4 Напрями вдосконалення обліку дебіторської та кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств

Достовірність представлення інформації користувачам щодо заборгованості у фінансовій звітності підприємства залежить від деталізації та правильності обраних елементів облікової політики. На основі досліджень законодавчого регулювання та альтернативних варіантів організації бухгалтерського обліку нами запропоновано доповнити елементи облікової політики в розрізі її організаційної, методичної та технічної складових, що дало можливість побудувати обліково-аналітичне забезпечення системи розрахунків з дебіторами та кредиторами (рис. 2.3).

Рисунок 2.3 – Обліково-аналітичне забезпечення системи розрахунків з контрагентами сільськогосподарських підприємств
Джерело: доповнено автором [19]

Одним із недоліків на підприємствах є те, що витрати, пов'язані з прийняттям замовлення на переробку продукції, відносяться до витрат на збут та розподіляються між виконаними замовленнями з визначеною керівником періодичністю (щомісяця, щокварталу тощо), що є проблемою під час встановлення собівартості замовлення на різних етапах його виконання. Для відображення витрат етапів виконання замовлення пропонуємо використовувати на підприємстві наступні аналітичні рахунки в розрізі рахунку 93 «Витрати на збут»:

93.1 «Витрати на організацію процесу замовлення»;

93.2 «Витрати на процес виконання замовлення»;

93.3 «Витрати на оцінку ринку».

Це дозволяє згрупувати витрати не лише за окремими замовленнями, але й визначити можливі резерви оптимізації таких витрат.

З метою стимулювання реалізації продукції або виконання замовлення покупцям необхідно надавати знижки. Аналіз підходів щодо їх відображення в бухгалтерському обліку свідчить, що існуюча методика облікового відображення знижок не сприяє формуванню достовірної інформації про надані знижки на підприємстві. Тому пропонуємо на підприємствах удосконалити методичне забезпечення облікового відображення наданих покупцю або замовнику знижок на продукцію з використанням запропонованих аналітичних рахунків до субрахунку 93.4 «Знижки надані»:

93.4.1 «Знижки з одиниці продукції»;

93.4.2 «Знижки з дебіторської заборгованості»;

93.4.3 «Знижки за довготривалу співпрацю». Дана знижка сприяє чіткому та логічному визначенню суми наданих знижок у звітному періоді в розрізі продукції та видів знижок.

В табл. 2.11 запропоновано кореспонденцію рахунків щодо облікового відображенню витрат, пов'язаних із наданням знижки покупцям та замовникам. Відображення наданих знижок у продавця: при наданні знижки до реалізації товарів знижка в обліку не відображається; при наданні знижки після реалізації

товарів слід додавати виписку з документів, що підтверджують факт надання знижки, а суму знижку відображати сторнуючими господарськими проведеннями; при наданні знижки, в рахунок зменшення дебіторської заборгованості, відображається як безоплатна передача товарів покупцю на суму знижки. Дохід, отриманий від надання знижки, розглядається як різновид доходу від реалізації продукції.

**Таблиця 2.11 Відображення в обліку витрат, пов'язаних із наданням
знижки**

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
Знижки, надані з одиниці продукції			
1	Відображено надану знижку	93.5.1 «Знижки з одиниці продукції»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»
2	Відображено зменшення доходу від продажу внаслідок надання знижки	702 «Дохід від реалізації товарів»	93.5.1 «Знижки з одиниці продукції»
3	Сторно: зменшено податкове зобов'язання з ПДВ в розмірі наданої знижки	702 «Дохід від реалізації товарів»	641 «Розрахунки за податками»
4	Відображено собівартість товару	902 «Собівартість реалізованих товарів»	281 «Товари на складі»
Знижки, направлені на зменшення дебіторської заборгованості			
1	Відображено зменшення дебіторської заборгованості в розмірі наданої знижки	93.5.2 «Знижки з дебіторської заборгованості»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»
2	Відображено надану знижку у складі витрат звітного періоду	949 «Інші витрати операційної діяльності»	93.5.2 «Знижки з дебіторської заборгованості»
3	Відображено зменшення дебіторської заборгованості в розмірі наданої знижки	93.5.2 «Знижки з дебіторської заборгованості»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»
Знижки за довготривалу співпрацю			
1	Надано знижку за довготривалу співпрацю	93.5.3 «Знижки за довготривалу співпрацю»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»
2	Відображено надану знижку у складі інших витрат операційної діяльності	949 «Інші витрати операційної діяльності»	93.5.3 «Знижки за довготривалу співпрацю»

Джерело: впорядковано автором з використанням методики [1]

Одним із напрямів вдосконалення обліку на підприємстві є впровадження управлінського обліку. За допомогою ведення управлінського обліку на підприємстві можуть сформувати внутрішньогосподарську звітність, метою якої було б забезпечення своєчасного отримання інформації для ефективного управління підприємством. Ми пропонуємо створювати внутрішньогосподарську управлінську звітність, яка буде містити інформацію щодо реалізації продукції і розрахунків з контрагентами на основі первинних документів. Дана звітність складатиметься з трьох розділів: виробництво продукції, реалізація продукції і результати від її реалізації, так як, на нашу думку саме ці розділи необхідні для деталізації інформації, щодо покупців та замовників. У розділі по виробництву продукції необхідно окремо наводити інформацію в розрізі кожного виду продукції, яка виробляється в звітному періоді. За продукцією зазначати площу, обсяги виробництва і наводити інформацію з внесення добрив. В наступному розділі наводиться інформація щодо ефективності виробництва і реалізації продукції, де наводиться виручка від реалізації, прибуток або збиток і рентабельність продукції. Така більш детальна інформація допоможе керівництву підприємства аналізувати діяльність підприємства, виявляти відхилення від нормативу і вчасно реагувати на зниження ефективності діяльності підприємства.

Для прийняття зацікавленими особами адекватних та вчасних рішень щодо існуючої політики управління дебіторською та кредиторською заборгованістю в процесі регулювання фінансово-господарського стану істотне значення мають актуальність і якість інформації про стан розрахунків з контрагентами, що формується на основі даних бухгалтерського обліку конкретних суб'єктів господарювання. Однак, реєстри, передбачені встановленими на сьогодні формами не враховують специфіки даного активу, що характеризується високою питомою вагою даного показника в загальній сумі активів підприємства. Крім цього, облікові реєстри, що використовуються, не передбачають накопичення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками в розрізі їх дебіторської заборгованості, різного

рівня деталізації і узагальнення. Це зумовлює неможливість отримання інформації про дебіторську заборгованість в обсязі і вигляді, достатньому для проведення аналізу розрахунків з дебіторами зокрема, і заборгованості підприємства в цілому, з метою прогнозування ймовірності настання платіжної кризи суб'єктів господарювання, складання рекомендацій щодо її попередження.

Аналіз обліку розрахунків з контрагентами свідчить, що даний процес занадто уніфікований, і, як наслідок, не задовольняються такі потреби, як отримання повної, оперативної інформації щодо стану заборгованості. При цьому керівництву підприємству важливо знати, за яким видом продукції виникла заборгованість, коли, строки її погашення тощо.

На підставі цього нами запропоновано вдосконалити інформаційне забезпечення обліку розрахунків з контрагентами, а саме – вдосконалення зведеної звітності. Тому пропонуємо використовувати Реєстр щодо реалізації продукції (табл. 2.12). У цьому реєстрі зазначається назва покупця, найменування продукції, яку придбали, одиниці виміру, на підставі якого документу була здійснена операція, дата, кількість, сума реалізації, відмітка про оплату. Потім на підставі таких реєстрів можна формувати відомість, а також заповнення даного реєстру значно спростить заповнення реєстрів синтетичного обліку по рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками».

З метою аналізу і контролю за дебіторською заборгованістю на підприємстві пропонуємо використовувати документ за наступною формою (табл. 2.13), що дасть можливість оцінити фактичний стан дебіторської заборгованості підприємства.

Особливого значення для підвищення ефективності формування та використання оборотного капіталу має дебіторська заборгованість підприємства. Можна запропонувати наступні пропозиції з ефективного управління нею: своєчасно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості; контролювати стан розрахунків за

простроченими заборгованостями; своєчасно виявляти недопустимі види дебіторської заборгованості.

Таблиця 2.12 Реєстр документів щодо реалізації продукції, робіт та послуг

№ п/ п	Назва покупця або замовника	Найменування товарів, робіт, послуг		Відправлено, відпущено, виконано (в дебет субрахунків 901,903,943 з кредиту рахунків 20,27,28,23)					Прийнято до оплати (з кредиту субрахунків 702,703,712 в дебет рахунків 36,372,377,661 та ін.)					Відмітка про оплату				
				Документ		Кількість	Сума, грн	Примітка	Документ		Кількість	Сума, грн	ПДВ, грн				Всього до сплати, грн	Примітка
				Дата	№				Дата	№				Дата	Сума, грн	Примітка		
	Разом	X	X	X	X	X		X	X	X	X					X	X	X

Джерело: розроблено автором з використанням [16]

Таблиця 2.13 Відомість щодо фактичного стану заборгованості та виставлених претензій

№ п/ п	Назва дебітора	Фактичний стан дебіторської заборгованості					Виставлені претензії					Кількість протермінованих місяців оплати						
		Дата виникнення	Вид заборгованості	сума, тис. грн	Документ (назва, №)	Продукція	дата	документ	Результат (визнані відхилені)	Кореспонденція		0-1	1-3	3-6	6-9	9-12	Більше 12	Примітки
										Дебет	кредит							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12							

Джерело: розроблено автором з використанням [40]

Таким чином, пропонуємо наступний проєкт підвищення ефективності формування та використання оборотного капіталу на ТОВ «Золотий колос»:

1. Встановлення термінів відстрочки платежів для різних груп покупців. Існує практика коли, ці терміни встановлюються залежно від періоду часу, протягом якого конкретний покупець може реалізувати придбаний товар. Наприклад, клієнт реалізовує товар за 10 днів, тому немає сенсу надавати йому відстрочку оплати на довший термін, ніж ті самі 10 днів. Але враховуючи, що підприємство не може проаналізувати реалізацію товару кожним своїм клієнтом відстрочка платежів має надаватися лише покупцям обсяг реалізації яких перевищує визначені обсяги. Так, для підприємства, з середньою одноденною виручкою більше 50000 тис грн, необхідно встановити наступні терміни відстрочки платежів для різних груп покупців (табл. 2.14).

Таблиця 2.14 Встановлені терміни відстрочки платежів для різних груп покупців ТОВ «Золотий колос» Вітовського району

Обсяг реалізації, тис. грн.	Відстрочка, днів
від 10000 до 20000	3
від 20001 до 45000	10
від 45001 до 70000	20
більше 70001	30

Джерело: узагальнено автором

Таким чином, найбільший термін відстрочки платежу на підприємстві буде складати 30 днів. Для цього покупець має купити товар на суму від 70001 тисяч гривень.

2. Встановлення лімітів величини дебіторської заборгованості для кожного покупця (або групи покупців), які залежатимуть від обсягів реалізації та історії кредитних відносин з ними. Як правило, коли обсяг реалізації продукції клієнту є значним, і до цього часу він справно погашав свою заборгованість, то для нього встановлюється більший ліміт дебіторської заборгованості. Для дрібного ж клієнта цей ліміт є меншим. Якщо ліміт перевищується, то подальше відвантаження продукції з відстрочкою платежу не повинно здійснюватись. В залежності від обсягів реалізації всі покупці

підприємства необхідно поділити на наступні групи (за умови одноденної виручки більше 50000 тис. грн.), представлені у таблиці 2.15.

Таблиця 2.15 Групи покупців в залежності від обсягів реалізації

Обсяг реалізації, тис грн	Група покупців
до 10000	дрібні
від 10001 до 20000	дрібнооптові
від 20001 до 45000	середні
від 45001 до 70000	великі
більше 70001	великооптові

Джерело: узагальнено автором

Поділ саме на такі групи дозволить керівництву досліджуваних підприємств розмежовувати покупців за обсягом реалізації та строком погашення ними своїх зобов'язань. Також необхідно встановити наступні максимальні обсяги дебіторської заборгованості покупців підприємств залежно від групи, тобто пропонується встановити максимальну дебіторську заборгованість для кожної групи покупців окремо. Слід зазначити, що покупець, який більше трьох разів вчасно не сплатить свою заборгованість, не може потрапити до наступної групи.

Отже, підприємство має виділити п'ять груп покупців в залежності від обсягу закупівель цими підприємствами. Саме від групи покупця буде залежить максимальний обсяг дебіторської заборгованості, при якій відвантаження товару буде припинено.

Також ефективним є використання запровадженої системи стимулюючих знижок для клієнтів, які працюватимуть на умовах передоплати. При цьому важливо прорахувати економічний ефект від продажів зі знижками, визначити, що підприємству вигідніше: отримувати менший дохід від реалізації з передоплатою, чи більший дохід, але із затримкою платежів.

У процесі проведення дослідження було встановлено, що більшість аграрних підприємств формально підходять до створення резерву сумнівних боргів. При цьому вважаємо, що серед тих, що запропоновані У П(С)БО 10 найбільш прийнятним і менш трудомістким методом є метод, при якому резерв сумнівних боргів створюється і використовується не за кожним дебітором, а за

групою або в цілому за дебіторами підприємства. Зазначений метод має свої переваги і в тому, що підприємства в примітках до річної фінансової звітності зобов'язані наводити суму поточної дебіторської заборгованості в розрізі її класифікації за строками погашення.

Відтак, визначаючи суму резерву сумнівних боргів, підприємству необхідно здійснити такі розрахунки:

1. Визначити кількість класифікаційних груп заборгованості залежно від часових інтервалів існування тієї чи іншої дебіторської заборгованості (строки непогашення). Згідно з П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» підприємства самостійно визначають групи поточної дебіторської заборгованості за строками її непогашення, однак часові інтервали, що виділяються, не повинні перевищувати 365 днів.

Вибір часових інтервалів залежить також від: виду діяльності; способів розрахунків, що використовуються сторонами; якості продукції, яка реалізується тощо, тобто є індивідуальним для кожного конкретного підприємства. З метою економії трудових витрат досліджувані підприємства можуть використовувати інтервали, в розрізі яких заповнюється відповідний розділ Приміток до річної фінансової звітності, а саме: дебіторська заборгованість до 3 місяців; від 3 до 6 місяців та від 6 до 12 місяців.

Вся поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги розподіляється за виділеними часовими групами. Договірний строк погашення заборгованості не має значення. Він повинен враховуватися лише при визначенні часових інтервалів, а під час розподілу існуючої дебіторської заборгованості на групи, важливою є кількість днів її існування.

2. Після класифікації дебіторської заборгованості підприємство має встановити період спостереження. П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» пропонує, як приклад, обирати два квартали, що передують кварталу, на початок якого визначається сума резерву сумнівних боргів. Зазначимо, що період спостереження повинен бути показовим, тобто містити основні характеристики операційної діяльності підприємства.

3. Наступним кроком у визначенні суми резерву сумнівних боргів є вибірка з даних аналітичного обліку інформації про суми фактично списаної дебіторської заборгованості за кожний місяць періоду спостереження в розрізі класифікаційних груп.

4. Після збору необхідної інформації про фактично списану заборгованість, підприємство, використовуючи дані синтетичного обліку про залишки поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги, на кінець кожного місяця періоду спостереження в розрізі класифікаційних груп може визначити коефіцієнт сумнівності, а потім і величину резерву сумнівних боргів, користуючись розрахунками, наведеними у додатку до стандарту.

Для визначення коефіцієнта сумнівності станом на 31 грудня 2020 р. нами для спостережень вибрано період за останні півроку (липень - грудень 2020 р.) (табл. 2.16).

Коефіцієнт сумнівності (K_c) відповідної групи дебіторської заборгованості може визначатися за формулою (2.1).

$$K_c = \frac{\sum \frac{B_{зн}}{D_{зн}}}{i}, \quad (2.1)$$

де $B_{зн}$ - фактично списана безнадійна заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги відповідної групи за відповідний місяць обраного для спостереження періоду; $D_{зн}$ - дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги відповідної групи на кінець відповідного місяця обраного для спостереження періоду; i - кількість місяців в обраному для спостереження періоді.

Коефіцієнт сумнівності відповідної групи дебіторської заборгованості для ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» становить:

першої - $(700 : 2000 + 850 : 1500 + 400 : 1600 + 650 : 1700) : 6 = 0,258$ (25,8%);
 другої - $(900 : 1800 + 500 : 1200 + 600 : 1300 + 750 : 1150 + 950 : 1400) : 6 = 0,451$ (45,1%);
 третьої - $(1050 : 1700 + 800 : 1400 + 870 : 1100 + 1500 : 1600) : 6 = 0,486$ (48,6%).

Величина резерву сумнівних боргів на кінець звітної періоду поточного року має становити:

$$1700 \cdot 0,258 + 1400 \cdot 0,451 + 1600 \cdot 0,486 = 7998 \text{ грн.}$$

Таблиця 2.16 Вихідні дані для розрахунку резерву сумнівних боргів у ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» Березнегуватого району

Місяць	Фактично списано безнадійної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги, грн			Сальдо дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги відповідно групи на кінець місяця, грн		
	1 група	2 група	3 група	1 група	2 група	3 група
Липень	700	900	1050	2000	1800	1700
Серпень	—	500	800	2200	1200	1400
Вересень	850	600	—	1500	1300	1450
Жовтень	400	—	870	1600	1200	1100
Листопад	—	750	—	1800	1150	1300
Грудень	650	950	1500	1700	1400	1600
Разом:	2600	3700	4220	X	X	X

Джерело: побудовано за матеріалами аналітичного обліку підприємства

Проаналізувавши дану методику, можна зробити висновок, що: передусім викликає сумніви правильність формули розрахунку резерву сумнівних боргів, яку використано в стандарті. Так, за базу розрахунку цього показника прийнято дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги відповідної групи на кінець поточного місяця періоду, обраного для спостереження. Тоді як для розрахунку коефіцієнта сумнівності використовують фактично списану безнадійну дебіторську заборгованість за поточний місяць.

За розрахунками, для визначення резерву сумнівних боргів сума безнадійної дебіторської заборгованості відповідної групи, яку фактично списано у жовтні 2020 р., ділиться на суму дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги цієї самої групи на кінець жовтня 2020 року. Сума дебіторської заборгованості відповідної групи, яку фактично списано в листопаді 2020 р., ділиться на суму дебіторської заборгованості цієї самої групи на кінець листопада. Але погодитися з таким порядком розрахунку резерву сумнівних боргів не можна.

Необхідно зазначити, що показник, визначений за формулою, яку наведено в прикладі П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», не має економічного підґрунтя. Для розрахунку коефіцієнта сумнівності за певний місяць залишок дебіторської заборгованості відповідної класифікаційної групи на кінець цього місяця нічого не важить. Сутність розв'язання проблеми полягає в тому, що коефіцієнт сумнівності певної групи дебіторської заборгованості у відповідному періоді повинен розраховуватися як відношення фактично списаної за цей період безнадійної дебіторської заборгованості до сальдо дебіторської заборгованості на початок цього самого періоду. Тоді фактично списана за період безнадійна заборгованість дійсно буде частиною заборгованості, наявної на початок цього періоду.

Крім того, множенням отриманого коефіцієнта сумнівності на залишок дебіторської заборгованості на кінець грудня 2020 р. визначається резерв сумнівних боргів не тільки на кінець грудня 2020 р., але й на початок 2021 р. Тобто передбачається, що в січні 2021 р. частина цієї дебіторської заборгованості може бути списана як безнадійна. Для точнішого розрахунку не вистачає показників сальдо дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги відповідної групи на початок липня.

Якщо доповнити попередні дані такими показниками: сальдо дебіторської заборгованості на кінець червня 2020 р. для першої групи - 4200 грн, для другої групи - 2100 грн, для третьої групи - 2800 грн.

Тоді розрахунок резерву сумнівних боргів на кінець грудня 2020 р. (початок січня 2021 р.) буде таким:

Коефіцієнт сумнівності дебіторської заборгованості за групами:

першої - $(700 : 4200 + 850 : 1500 + 400 : 1600 + 650 : 1700) : 6 = 0,228$ (22,8%);
 другої - $(900 : 2100 + 500 : 1200 + 600 : 1300 + 750 : 1150 + 950 : 1400) : 6 = 0,493$ (49,3%);
 третьої - $(1050 : 2800 + 800 : 1400 + 870 : 1100 + 1500 : 1600) : 6 = 0,446$ (44,6%).

Величина резерву сумнівних боргів на кінець звітнього періоду буде такою:

$1700 \cdot 0,228 + 1400 \cdot 0,493 + 1600 \cdot 0,446 = 1791$ грн.

Отже, від методики розрахунку залежить сума створеного резерву сумнівних боргів, до того ж, на нашу думку, другий варіант є більш точним і його рекомендується використовувати.

У П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» коефіцієнт сумнівності за кожною групою пропонується розраховувати як середньоарифметичну величину коефіцієнтів сумнівності цієї групи за кожний місяць періоду, що аналізується. Формула розрахунку передбачає ділення суми коефіцієнтів сумнівності відповідної групи, розрахованих за кожний місяць, на кількість місяців в періоді, що аналізується.

Так, для ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» при визначенні коефіцієнта сумнівності відповідної групи дебіторської заборгованості деякі щомісячні коефіцієнти сумнівності не будуть брати участі в розрахунках, оскільки в цих місяцях безнадійної заборгованості в окремих групах не було: у першій - в серпні і в листопаді, у другій - в жовтні, у третій - у вересні й листопаді.

Але при цьому, на нашу думку, не враховується розмір «якісної» дебіторської заборгованості, яка протягом періоду, що досліджується, не містить безнадійної заборгованості. На наш погляд, точнішим був би розрахунок коефіцієнта сумнівності не як середньоарифметичної, а як середньозваженої величини. Для цього формулу розрахунку необхідно подати у вигляді (2.2):

$$K_c = \frac{\sum B_{zn}}{\sum D_{zn}}, \quad (2.2)$$

Тоді коефіцієнт сумнівності дебіторської заборгованості за групами буде становити:

першої - $(700 + 0 + 850 + 400 + 0 + 650) : (2000 + 2200 + 1500 + 1600 + 1800 + 1700) = 0,12$ (12%);

другої - $(900 + 500 + 600 + 0 + 750 + 950) : (1800 + 1200 + 1300 + 1200 + 1150 + 1400) = 0,17$ (17%);

третьої - $(1050 + 800 + 0 + 870 + 0 + 1500) : (1700 + 1400 + 1450 + 1100 + 1300 + 1600) = 0,156$ (15,6%).

Величина резерву сумнівних боргів на кінець звітної періоду буде становити:

$$1700 \cdot 0,12 + 1400 \cdot 0,17 + 1600 \cdot 0,156 = 692 \text{ грн.}$$

Зазначимо, що такий результат отримаємо, у разі, коли використовуватимемо в розрахунку сальдо дебіторської заборгованості на кінець, а не на початок кожного місяця. З урахуванням запропонованих вище поправок, коли в розрахунку використовується сальдо дебіторської заборгованості на початок кожного місяця, коефіцієнт сумнівності дебіторської заборгованості за групами становить:

$$\begin{aligned} \text{першої} &- (700 + 0 + 850 + 400 + 0 + 650) : (4200 + 2200 + 1500 + 1600 + 1800 + 1700) = \\ &0,122 \text{ (12,2\%);} \\ \text{другої} &- (900 + 500 + 600 + 0 + 750 + 950) : (2100 + 1200 + 1300 + 1200 + 1150 + 1400) = \\ &0,167 \text{ (16,7\%);} \\ \text{третьої} &- (1050 + 800 + 0 + 870 + 0 + 1500) : (2800 + 1400 + 1450 + 1100 + 1300 + 1600) = \\ &0,158 \text{ (15,8\%).} \end{aligned}$$

Величина резерву сумнівних боргів на кінець звітної періоду поточного року має становити:

$$1700 \cdot 0,122 + 1400 \cdot 0,167 + 1600 \cdot 0,158 = 694 \text{ грн.}$$

Згідно з Планом рахунків та Інструкцією № 291 створення зазначеного резерву необхідно відобразити за дебетом субрахунка 944 «Сумнівні та безнадійні борги» в кореспонденції з кредитом рахунка 38 «Резерв сумнівних боргів». А відтак, визначена сума впливатиме на фінансові результати діяльності підприємства.

Таким чином, реалізація комплексу запропонованих заходів щодо вдосконалення обліку розрахунків з контрагентами, а також новітніх підходів до управління дебіторською і кредиторською заборгованістю сприятиме покращенню фінансової дисципліни в аграрних підприємствах. А це, своєю чергою, зміцнить їх фінансовий стан та підвищить ефективність діяльності.

РОЗДІЛ 3

СТАН І НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

3.1 Особливості здійснення контролю розрахунків з дебіторами та кредиторами

Внутрішній контроль на сьогодні є самостійною функцією управління, що виступає засобом налагодження зворотних зв'язків, завдяки чому управлінський персонал підприємства чітко простежує виконання прийнятих ним рішень. Це дозволяє своєчасно реагувати на відхилення у діяльності підконтрольних центрів відповідальності від заданої мети та, відповідно, коригувати їхню діяльність.

Раціональність та оптимальність внутрішнього контролю як складної багаторівневої системи, що забезпечують не окремі операції чи процедури, а й системний підхід до організації кожного етапу та контрольного процесу в цілому, а також адаптування завдань, інформаційної бази та порядку проведення контрольних процедур до особливостей об'єкта контролю.

Метою внутрішнього контролю розрахункових операцій у сільськогосподарських підприємствах є своєчасне виявлення ризику неплатежів, неприпустимого збільшення або непогашення заборгованості. Система контролю передбачає здійснення перевірки дотримання планових показників, налагодження системності за термінами оплати платежів, контроль за виконанням умов договору контрагентами, пошук резервів зростання ліквідності, платоспроможності та ділової активності підприємства у процесі реалізації функцій управління.

Основні завдання внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості представлені на рисунку 3.1.

Рисунок 3.1 – Завдання внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства

Джерело: узагальнено автором

Внутрішній контроль дебіторської та кредиторської заборгованості здійснює, як правило, бухгалтерія підприємства. Вона має щорічно виконувати інвентаризацію всіх зобов'язань підприємства, і навіть його майна. Ця процедура допомагає виявити дебіторську та кредиторську заборгованість. Результати інвентаризації розрахунків із дебіторами, покупцями та постачальниками оформлюють звіральною відомістю, протоколом та відповідними актами. У них з належним рівнем конкретизації прописуються всі розрахунки з дебіторами та кредиторами. Також, за необхідності, додаються документи, що підтверджують наявність боргу, наприклад претензійні листи. Крім того, бухгалтерія може списати цю заборгованість. Як правило, такими випадками є визнання дебіторської та кредиторської заборгованості повністю безнадійними.

Внутрішній контроль заборгованості у досліджуваних підприємствах здійснюється у три етапи:

1. Перевірка положень та всієї облікової документації підприємства, а також усіх актів звіряння з контрагентами;
2. Отримання додаткових документальних відомостей про можливість погашення дебіторської та кредиторської заборгованості;
3. Аналіз бухгалтерської звітності на підтвердження достовірності.

Зазначені етапи необхідно організовувати на підприємстві із врахуванням джерел та користувачів інформації. При цьому їх важливо деталізувати за такими напрямками: контроль руху грошових коштів; контроль за формуванням дебіторської заборгованості; контроль за формуванням кредиторської заборгованості; контроль розрахунків за виплатами працівникам (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 Напрями внутрішнього контролю розрахункових операцій у сільськогосподарських підприємствах

Напрями контролю	Джерела інформації	Користувачі інформації
Контроль руху грошових коштів	Виписки банку, рахунки, план руху грошових коштів, управлінська і фінансова звітність	Керівництво підприємства, бухгалтерська служба / фінансовий відділ
Контроль за формуванням дебіторської заборгованості	Аналітичні відомості розрахунків по дебіторській заборгованості, довідники клієнтів підприємства, робочі таблиці	Керівництво підприємства, бухгалтерська служба / фінансовий відділ, відділ збуту (продажів)
Контроль за формуванням кредиторської заборгованості	Аналітичні відомості розрахунків по дебіторській заборгованості, довідники постачальників і підрядників підприємства, робочі таблиці	Керівництво підприємства, бухгалтерська служба / фінансовий відділ, відділ закупівель
Контроль розрахунків за виплатами працівникам	Відомості нарахування і виплат працівникам, дані персоніфікованого обліку, розрахунки різних видів нарахувань	Керівництво підприємства, бухгалтерська служба

Джерело: розвинено ідею [19]

Методика внутрішнього контролю всіх розрахункових операцій з дебіторської та кредиторської заборгованості здійснюється за допомогою обліку та аналітики даних [8]. Аналітика даних має повністю відповідати оцінці ступеня ймовірності дебіторської та кредиторської заборгованості. Як правило, для здійснення даних процедур використовуються матеріали звіряння розрахунків по кожному їхньому виду.

Важливим моментом є те, що при контролі розрахункових операцій з дебіторської та кредиторської заборгованості можуть виникнути такі ризики:

- законність здійснення операції та формування первинного документа;
- складність відновлення загублених та виправлення невірно оформленої документації;
- ймовірність надходження документів, що підтверджують господарську операцію, не в строк.

Необхідно зазначити, що під час проведення оцінки ризику ретельно проходять перевірку різні відомості, які безпосередньо пов'язані з клієнтом та його бізнесом.

Перевірка реальності дебіторської та кредиторської заборгованості є дуже важливою процедурою, оскільки розрахункові операції з постачальниками, можуть включати різні шахрайські схеми, які негативно позначаються як на звітності бухгалтерії, так і діяльності підприємства в цілому. Крім того, контролер повинен переконатися в тому, що за весь період часу, не виникало випадків перекриття кредиторської заборгованості перед одним контрагентом дебіторською заборгованістю іншого. Якщо ж під час перевірки було виявлено суми заборгованості, термін давності яких давно минув, то їх необхідно списати відповідно до вимог чинного законодавства.

При аналізі зобов'язань підприємства перевіряється, чи усі операції були враховані. Для більш якісного аналізу зобов'язань, як правило, активно застосовується метод підтвердження, однак при використанні цього методу процес підтвердження кредиторської та дебіторської заборгованості може бути

різним. Наприклад, якщо підприємство має грошові зобов'язання у формі векселів, то має бути банківське підтвердження величини зобов'язання [21].

При здійсненні підтвердження дебіторської заборгованості особливу увагу потрібно приділяти тому, наскільки було враховано вимоги щодо реальних дебіторів. Своєю чергою, при здійсненні підтвердження кредиторської заборгованості важливим є зниження ймовірності її неправильної оцінки.

Крім цього, методика контролю дебіторської заборгованості передбачає здійснення таких процедур:

- звірка залишків заборгованості у Головній книзі з обліковими регістрами.

За результатами цього складається відомість;

- визначення груп дебіторів з найбільшими сумами заборгованості і складання їх переліку;

- направлення запитів на підтвердження дебіторської заборгованості;

- перевірка наявності і правильності реєстрації договорів;

- перевірка правильності оформлення документів на відвантаження продукції і своєчасне надання їх у бухгалтерію;

- збір доказів підтвердження (спростування) того, що поточна дебіторська заборгованість визнається одночасно з визнанням доходу від реалізації;

- перевірка обґрунтованості списання безнадійної дебіторської заборгованості на витрати;

- оформлення окремим документом виявлених під час здійснення контролю порушень.

Основними джерелами інформації для контролю розрахункових відносин за товарними операціями є первинні документи з обліку розрахунків з покупцями та замовниками. Порядок та форми розрахунків між постачальником та покупцем визначаються в господарських договорах, а для обліку експертних угод - у договорі поставки.

На суму оплати за відвантажену продукцію підприємство надає покупцю (замовнику) розрахункові документи. Перевіряючому слід ретельно перевірити

повноту і своєчасність розрахунків покупців за придбану ними продукцію. Для цього проводиться інвентаризація розрахунків, надсилаються копії карток аналітичного обліку (виписки) при розрахунках з контрагентами (підприємства-кредитори надсилають підприємствам-дебіторам). Також важливим є складання актів звіряння при контролі взаєморозрахунків з контрагентами підприємства.

При реалізації товарів (готової продукції), наданні послуг покупцям робиться запис: дебет рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», кредит рахунка 70 «Доходи від реалізації». Якщо надійшли на рахунок кошти від покупця на основі виписки банку, то у досліджуваних підприємствах здійснюють запис у дебет рахунка 31 «Рахунки в банках» і кредит рахунків 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» або рахунка 70 «Доходи від реалізації».

Перевірка дотримання діючої кореспонденції рахунків щодо розрахунків з контрагентами дає змогу виявити помилки у відображенні дебіторської та кредиторської заборгованості й встановити факти умисного перекручення облікових даних з метою приховування зловживань.

Якщо ж перевіркою виявлена тривала заборгованість окремих покупців, то за даними первинних документів (рахунків, товарно-транспортних накладних тощо), які підтверджують її виникнення, та за актом взаємної звірки розрахунків можна встановити причини несвоєчасних розрахунків і винних у цьому осіб.

Досить значною і за розміром, і за кількістю помилок, на підприємствах є ділянка обліку розрахунків з підзвітними особами. Перевірка розрахунків з підзвітними особами проводиться суцільним способом у такій послідовності. Перевіряють:

- 1) правильність видачі грошей під звіт;
- 2) законність і доцільність витрачання підзвітних сум;
- 3) правильність оформлення авансових звітів і прикладених до них документів та своєчасність подання їх у бухгалтерію підприємства;
- 4) стан обліку розрахунків з підзвітними особами.

Джерелами контролю є: накази й розпорядження по підприємству; звіти про використання коштів, наданих на відрядження або під звіт з прикладеними документами, дані аналітичного і синтетичного обліку з рахунка 372 «Розрахунки з підзвітними особами» (журнал-ордер, оборотна відомість, головна книга), звіт про фінансовий стан тощо.

Перевірку розрахунків з підзвітними особами на підприємствах починають з попереднього розгляду сальдо й місячних оборотів за кореспондуючими рахунками до рахунка 372 «Розрахунки з підзвітними особами». Контролер встановлює, чи визначено коло осіб, що мають право одержувати гроші в підзвіт. Список осіб, яким можна видавати гроші в підзвіт, затверджується наказом (розпорядженням) керівника підприємства.

Аванси в підзвіт видаються із каси підприємства для операційно-господарських витрат і на службові відрядження. Тому контролер перевіряє використання підзвітних сум за цільовим призначенням.

За реєстрами аналітичного обліку (журналами-ордерами, оборотними відомостями), авансовими звітами з прикладеними до них документами аудитор встановлює, чи не числяться підзвітні суми за особами, звільненими з роботи, чи не видавались кошти працівникам у рахунок заробітної плати.

Для встановлення реальності та законності видатків на операційно-господарські потреби слід зіставити дані авансових звітів і прикладених до них документів на оплату готівкою за виконання навантажувально-розвантажувальних робіт, а також за придбання матеріальних цінностей з даними документів, які підтверджують фактично виконану роботу і надходження матеріальних цінностей на склад підприємства. Для цього порівнюють рахунки, товарні чеки з накладними на оприбуткування матеріальних цінностей, з книгами (картками) складського обліку, зі звітами завідувачів складів.

Щодо перевірки оплати за навантажувально-розвантажувальні роботи слід з'ясувати, чи не завищені норми й розцінки і упевнитися в правильності оплати праці й утримань із неї. Ретельно перевіряють авансові звіти про

видатки на відрядження. Випадки переоплат чи недоплат реєструються у відомості порушень, де вказують їх характер, дату і номер документа, за яким встановлено порушення, суму переоплати чи недоплати, особу, винну в допущенні порушення.

Розрахунки по претензіям обліковуються на балансовому рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» субрахунку 374 «Розрахунки за претензіями». Контроль розрахунків за претензіями, відшкодувань, завданих збитків різними дебіторами і кредиторами передбачає попереднє з'ясування наявності заборгованості з боку працівників підприємства, а також причини її виникнення.

Важливим завданням контролю є перевірка розрахунків за невиконання договірних зобов'язань. Претензії можуть бути пред'явлені:

- до постачальників і підрядників за виявлені збільшення обсягів виконаних робіт, недопоставку товарів, завищення цін і тарифів та сум внаслідок арифметичних помилок, за невідповідність якості поставлених товарів стандартам, за простої з вини постачальників;

- до транспортних організацій за нестачу вантажу понад норми природних втрат, що виникла у дорозі, і за зайво сплачені суми при перевезенні вантажів;

- за санкціями (штрафи, пені, неустойки) за недотримання договірних умов, визнаних платниками або присуджених судом;

- до банків за сумами, помилково списаними за рахунками в банку.

За кожною претензією контролеру необхідно перевірити її обґрунтованість і правильність оформлення документів. Також потрібно знати, що недотримання термінів пред'явлення претензій використовується часто для приховування фактів крадіжок, зловживань. У зв'язку з цим перевіряючому необхідно вивчити причини відмови постачальників у задоволенні претензій, протоколи розгляду претензійних справ у суді й арбітражі.

Контролер повинен перевірити наявність актів, правильність їх оформлення та своєчасність списання сум за нестачі товарів, що виникли у

дорозі (пошкодження, відсутність належного пакування тощо). При контролі з'ясовується обґрунтованість претензій. Встановлюються винні особи та сума відшкодувань, завданих збитків шляхом погашення необґрунтованих претензій.

Перевіряючи залишки на рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами», субрахунку 374 «Розрахунки за претензіями» контролеру слід перевірити відповідність залишків в балансі даним Головної книги, підсумковим аналітичним даним на початок місяця, обороти по дебету і кредиту за місяць, сальдо на кінець місяця по даному рахунку синтетичного обліку.

Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків ведуть на балансовому рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами», субрахунку 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків». Перевіряючи такі розрахунки, контролеру необхідно з'ясувати суми нестач і крадіжок, як забезпечується їх відшкодування, встановити, чи дотримано строків відшкодування. Особливо ретельно треба вивчити факти списання нестач і втрат на витрати виробництва чи на збитки за рішенням керівника підприємства.

При проведенні контролю слід також з'ясувати, чи вірно визначено суму збитків (сума збитків розраховується за цінами активного ринку). Крім того, перевіряють забезпечення на підприємстві відшкодування матеріальних збитків (нестач, витрат), а також організацію контролю за утриманням заборгованості за виконавчими листами.

Отже, внутрішню перевірку бажано починати з аналізу матеріалів інвентаризації заборгованості. Контролеру необхідно виявити на основі відповідних документів обґрунтованість сум дебіторської та кредиторської заборгованостей. Крім цього, методика контролю заборгованості підприємства передбачає здійснення таких процедур: 1) звірка залишків заборгованості у Головній книзі з обліковими регістрами (за результатами цього складається відомість); 2) визначення найбільших дебіторів і складання їх переліку; 3) направлення запитів на підтвердження дебіторської і кредиторської заборгованості; 4) перевірка наявності і правильності реєстрації договорів; 5) перевірка правильності оформлення документів на відвантаження продукції і

своєчасне надання їх до бухгалтерії; 6) збір доказів підтвердження (спростування) того, що поточна дебіторська заборгованість визнається одночасно з визнанням доходу від реалізації; 7) перевірка обґрунтованості списання безнадійної дебіторської заборгованості на витрати; 8) оформлення окремим документом виявлених під час здійснення контролю порушень. Контролер повинен проаналізувати склад дебіторів і кредиторів підприємства, виділити найбільш значні із них, виходячи із суми боргу. Після чого необхідно здійснити їх детальну перевірку.

Відтак, у процесі проведення контролю при підтвердженні дебіторської заборгованості особливу увагу потрібно приділяти тому, наскільки було враховано вимоги щодо реальних дебіторів. У свою чергу, при підтвердженні кредиторської заборгованості важливим є зниження ймовірності її неправильної оцінки.

3.2 Напрями вдосконалення контролю розрахунків з дебіторами та кредиторами на сільськогосподарських підприємствах

Сьогодні умови функціонування в ринковому середовищі є такими, що у суб'єктів господарювання виникає необхідність у здійсненні всебічного системного контролю дебіторської та кредиторської заборгованості, застосовуючи при цьому різні прийоми внутрішнього контролю, які дозволять найефективніше управляти підприємством. Створення ефективної системи контролю за якістю обліку розрахунків з контрагентами вимагає розробки чіткої та досконалої класифікації заборгованості, уніфікації способів її оцінки та документів аналітичного обліку. Це, відповідно, дозволить накопичувати інформацію про розрахунки з дебіторами та кредиторами з різними рівнями деталізації і узагальнення.

Для зміцнення фінансового стану аграрних підприємств необхідно забезпечити системний контроль над заборгованістю. При цьому необхідно виділити загальні та цільові напрями контролю.

До загальних напрямів належать:

- організація системи постійного контролю за дебіторською та кредиторською заборгованістю щодо кожного дебітора і кредитора;
- систематичне проведення фінансово-господарського контролю дебіторської та кредиторської заборгованості, метою якого є перевірка достовірності цих зобов'язань, доцільності та ефективності використання;
- визначення внутрішніх та зовнішніх факторів, що вплинули на величину, структуру, динаміку дебіторської та кредиторської заборгованості, проведення оцінки ефективності та впливу впроваджених заходів на фінансовий стан підприємства, формування відповідних висновків та прогнозів.

До цільових напрямів належать:

- зниження рівня дебіторської заборгованості до розміру, що не перевищує рівень кредиторської заборгованості;
- посилений контроль за рухом дебіторської заборгованості, оскільки саме вона призводить до іммобілізації коштів, що веде до подальшої неплатоспроможності підприємства;
- своєчасне погашення боргів, не допускаючи прострочень та штрафних санкцій;
- раціональне використання факторингових операцій;
- виявлення ступеня ризику появи недобросовісних покупців шляхом розрахунку резерву за сумнівними боргами.

Якщо управління заборгованістю підприємства буде побудовано відповідно до вищенаведених напрямів, то його фінансовий стан зміцнюватиметься. А правильно розроблена стратегія контролю кредиторських боргів дозволить своєчасно та в повному обсязі виконувати зобов'язання перед клієнтами.

З метою вдосконалення контролю розрахунків з контрагентами нами деталізована методика внутрішнього контролю розрахункових операцій в сільськогосподарських підприємствах. Вона враховує основні процедури його

проведення із врахуванням відповідних носіїв облікової інформації та суб'єктів контролю (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 Методика внутрішнього контролю розрахункових операцій в сільськогосподарських підприємствах

№ з/п	Етапи контролю	Носії облікової інформації	Суб'єкти контролю
1	Збір та обробка первинної інформації про розрахунки з контрагентами	Договори, накладні, товарно-транспортні накладні, платіжні доручення, виписки банку	Менеджер з продажів, менеджер із закупівель, бухгалтер з обліку розрахункових операцій
2	Групування розрахунків за субрахунками та аналітичними рахунками і строками	Відомості аналітичного обліку дебіторської та кредиторської заборгованості, бюджети	Бухгалтер, фінансист
3	Групування розрахунків за синтетичними рахунками	Регістри обліку за рахунками 36, 37, 50, 60, 63, 64, 65, 66, 68	Бухгалтер з обліку розрахункових операцій
4	Формування реєстрів синтетичного обліку	Журнали-ордери, Оборотно-сальдові відомості, Головна книга	Заступник головного бухгалтера, бухгалтер
5	Формування форм звітності	Звіт про фінансовий стан, Звіт про сукупний дохід, Звіт про рух грошових коштів, внутрішня управлінська звітність щодо розрахунків з дебіторами і кредиторами	Головний бухгалтер, начальник фінансового відділу

Джерело: доповнено автором [19]

Важливим при цьому є налагодження чіткої взаємодії усіх суб'єктів контролю в розрізі підприємств-контрагентів та відповідних підрозділів господарюючого суб'єкта: відділ з продажів (збуту); відділ закупівель; бухгалтерська служба; фінансово-економічна служба; юридична служба; підрозділ внутрішнього аудиту (контролю) та ін. Адже, кожний відповідний підрозділ суб'єкта господарювання несе відповідальність за належну організацію і проведення усіх передбачених процедур внутрішнього контролю розрахунків з контрагентами.

На початковому етапі впровадження контролю слід перевірити обґрунтованість та ефективність обраної стратегії відносин з контрагентами. Важливим при цьому є порядок класифікації партнерів підприємства, оскільки правильний розподіл відображає сутність розрахункових операцій, що є основою прийняття адекватних управлінських рішень [21].

Попередній контроль розрахункових операцій полягає у ретельному підборі клієнтів з метою мінімізації ймовірності невиконання ними зобов'язань. Для цього відділу внутрішнього контролю необхідно розробити критерії та показники, що формують систему відбору надійних партнерів. На цьому етапі здійснюється моніторинг системи обліку розрахункових операцій, визначається їх відповідність чинному законодавству та затвердженому положенню про облікову політику підприємства.

Поточний контроль розрахункових операцій здійснюється з метою запобігання виникнення недоліків на стадії формування та здійснення розрахункових операцій аграрних підприємств. Одним із головних етапів поточного контролю є діагностика їхнього юридичного оформлення (укладення договорів) та економічного обґрунтування. У зв'язку з цим перевіряються відповідність змісту договорів вимогам чинного законодавства, повнота відображення прав та обов'язків сторін, відповідальність за порушення виконання умов договору, строки та умови розрахунків.

Важливою складовою ефективної системи внутрішнього контролю розрахункових операцій є наявність внутрішньої звітності, що надає управлінському персоналу своєчасну інформацію для прийняття ефективних рішень. До видів та форм такої звітності за розрахунковими операціям доцільно віднести: бюджети руху грошових потоків, дебіторської та кредиторської заборгованості; відомості контролю про стан розрахунків із дебіторами, постачальниками та підрядниками та іншими розрахунковими операціями підприємства.

Крім того, з метою забезпечення дієвості внутрішнього контролю розрахунків з контрагентами, рекомендуємо використовувати й інші форми

оперативної внутрішньої звітності, які сприятимуть прийняттю раціональних тактичних та стратегічних рішень керівництва щодо управління дебіторською та кредиторською заборгованістю (табл. 3.4).

**Таблиця 3.4 Форми управлінської внутрішньої звітності
в системі контролю розрахунків з контрагентами**

№ з/п	Внутрішні звіти про розрахунки з контрагентами	
	Дебіторська заборгованість	Кредиторська заборгованість
1	Оперативний звіт про стан дебіторської заборгованості	Оперативний звіт про стан кредиторської заборгованості
2	Нагромаджувальна відомість дебіторської заборгованості з простроченим терміном позовної давності	Довідка-розшифрування статей звітності щодо кредиторської заборгованості
3	Довідка-розшифрування статей звітності дебіторської заборгованості	Звіт щодо виставлених претензій постачальникам і підрядникам
4	Звіт щодо строків оплати за рахунками, виставленими менеджерами зі збуту	Звіт щодо своєчасності розрахунків за отримані кредити банківських установ

Джерело: доповнено автором [2]

Виявлені факти нестягненої простроченої дебіторської заборгованості й порушень розрахункової дисципліни доцільно при цьому узагальнювати у формі нагромаджувальної відомості (табл. 3.5).

Зазначимо, що у спірних ситуаціях, перш ніж вимагати оплату від боржників, слід провести інвентаризацію розрахунків із контрагентами. Для виявлення можливих розбіжностей в оновлених версіях програмного забезпечення «1С: Підприємство» застосовується документ «Акт звіряння розрахунків із контрагентом».

Акт звіряння взаємних розрахунків заповнюється автоматично за даними документів, що містяться в обліковій системі, та зберігається у програмі. Можна деталізувати таку перевірку у розрізі договорів (вкладка «Додатково» -> прапорець «Розбити за договорами»).

Досить часто причиною розбіжності даних під час взаємоперевірки є фізична відсутність документа, що підтверджує операцію (наприклад, якщо

документи надіслані поштою та ще в дорозі). Підвищити швидкість обміну первинними документами з клієнтами та постачальниками дозволить підприємствам налагодження системи електронного документообігу.

Таблиця 3.5 Нагромаджувальна відомість дебіторської заборгованості з простроченим терміном позовної давності

№ з/п	Найменування заборгованості	Синтетичний рахунок	Дата виникнення заборгованості	Причини утворення заборгованості	Характер заборгованості	Сума, грн	Вжиті заходи щодо врегулювання розрахунків
1	2	3	4	5	6	7	8
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							
...							
	Всього	X	X	X	X		X

Джерело: побудовано автором з використанням ідеї [57]

За кожним дебітором слід перевірити, чи дотримується встановлений порядок оцінювання дебіторської заборгованості відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 8 жовтня 1999 р. № 237 (зі змінами та доповненнями).

Під час перевірки розрахунків з рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» слід уточнити правильність ведення аналітичного обліку розрахунків і повноту відображення всіх проведених операцій щодо розрахунків з покупцями й замовниками.

Сучасні методи контролю розрахункових операцій аграрних підприємств мають базуватися на достовірному інформаційному масиві, сформованому на основі даних бухгалтерського обліку. Важливе значення у цьому питанні

набуває конкретизація низки завдань щодо вдосконалення організаційних та методичних принципів обліку розрахункових операцій як одного із способів управління ресурсами підприємств.

Таким чином, внутрішній контроль дебіторської та кредиторської заборгованості спрямований на забезпечення послідовної та ефективної роботи підприємства, збереження активів у зв'язку зі своєчасним відстеженням сумнівної заборгованості, комплексне відображення господарських операцій за розрахунками з контрагентами у бухгалтерському обліку. Впровадження запропонованої системи з удосконалення організації та методики внутрішнього контролю розрахункових операцій економічними суб'єктами дозволить створити ефективну систему управління. Найважливішою причиною ефективного здійснення контролю розрахункових операцій є впровадження на підприємстві системи обліку та контролю на основі виділення центрів відповідальності, що дозволяє делегувати повноваження та відповідальність за результати діяльності, а також оперативно здійснювати управління розрахунками сільськогосподарських підприємств.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження теоретичних засад і практичних аспектів обліку і контролю розрахунків з контрагентами дало змогу зробити висновки і надати пропозиції, які полягають у наступному:

1. Дебіторська та кредиторська заборгованість є показниками стану розрахункових операцій підприємства, рівень яких визначається різноманітними зовнішніми і внутрішніми факторами. Одним із таких факторів, що впливає на ефективність результатів роботи щодо зниження величини дебіторської заборгованості та зміцнення розрахункової дисципліни з різними контрагентами, є якість інформації, що формується в процесі обліку господарських операцій розрахунків підприємства..

2. Законодавчо-нормативна база щодо регулювання обліку дебіторської і кредиторської заборгованості є досить широкою. Кожен нормативний документ містить структуровані вимоги та правила до суб'єктів господарювання, а також до операцій, які вони здійснюють при розрахунках з контрагентами. Найголовніші вимоги містяться в Кодексах України, на основі яких формуються відповідні закони та законодавчо-нормативні акти, положення (стандарти), дотримання яких є обов'язковим для усіх учасників розрахункових операцій. Чіткість змісту, а також знання і додержання усіх вимог законодавчо-нормативних актів убезпечать підприємства від адміністративної, цивільної, фінансової та інших видів відповідальностей.

3. На основі досліджень законодавчого регулювання та альтернативних варіантів організації бухгалтерського обліку нами удосконалено елементи облікової політики в розрізі її організаційної, методичної та технічної складових, що дало можливість побудувати обліково-аналітичне забезпечення системи розрахунків з контрагентами, яке сприяє формуванню повної та достовірної інформації про розрахунки з дебіторами та кредиторами на підприємстві.

4. Аналіз виробничо-господарських умов діяльності суб'єктів малого і мікропідприємництва в аграрному бізнесі (ТОВ «Золотий колос» Вітовського району та ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» Березнегуватського району) дозволив встановити, що основним видом їх діяльності є вирощування і реалізації продукції рослинництва (зернові, олійні та технічні культури). У процесі діяльності підприємств виникають розрахункові операції, що призводить до виникнення заборгованості. Так, зобов'язання ТОВ «Золотий колос» у 2019-2020 рр. представлені як довгостроковими (33,6 %), так і поточними (66,4 %) зобов'язаннями. Протягом досліджуваного періоду підприємство має боргові зобов'язання за короткостроковими кредитами банку, у 2020 р. їх розмір зменшився на 40,5 тисяч гривень. Крім того, поточні зобов'язання ТОВ «Золотий колос» складаються з кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, розрахунків з оплати праці та інших поточних зобов'язань. У складі позикових коштів ТОВ «ПОДІЛЛЯ-АГРО С» 6291,6 тис грн становлять поточні зобов'язання, які представлені переважно кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги. При цьому розмір поточної дебіторської заборгованості також мав тенденцію до зростання протягом звітнього року – із 213,8 до 4046,1 тисяч гривень.

5. Господарські операції, які здійснюють підприємства при розрахунках з дебіторами і кредитами фіксуються в первинних документах. Первинними документами за розрахунками з контрагентами виступають: рахунок, видаткова накладна, податкова накладна, товарно-транспортна накладна, платіжне доручення, договір купівлі-продажу сільськогосподарської продукції, виписки банку, довідки бухгалтерії та ін.

6. У досліджуваних аграрних підприємствах застосовують автоматизовану форму обліку. На підставі первинних документів дані вносяться до програми «1С: Підприємство». Оборотно-сальдова відомість, яка формується в програмі після проведення первинних документів є необхідною бухгалтеру для того, щоб провести аналіз або знайти помилку, а також надає змогу відслідкувати стан активів і пасивів підприємства на будь-яку дату. Для

рахунків, за якими ведеться аналітичний облік, можна сформувати звіт з об'єктів аналітичного обліку (субконто). Звіт «Аналіз субконто» формується як по контрагентам загалом, так і в розрізі груп (покупці, постачальники, засновники тощо.). Усі налаштування виконуються в режимі користувача.

7. Аналіз підходів до відображення в обліку розрахунків з покупцями продукції засвідчив, що існуюча методика облікового відображення знижок не сприяє формуванню достовірної інформації про надані знижки на підприємстві. Тому пропонуємо на підприємствах удосконалити методичне забезпечення облікового відображення наданих покупцю або замовнику знижок з використанням запропонованих аналітичних рахунків до субрахунку 93.4 «Знижки надані»: 93.4.1 «Знижки з одиниці продукції», 93.4.2 «Знижки з дебіторської заборгованості», 93.4.3 «Знижки за довготривалу співпрацю». Дана знижка сприяє чіткому та логічному визначенню суми наданих знижок у звітному періоді в розрізі продукції та їх видів.

8. Встановлено, що внутрішній контроль на сьогодні є самостійною функцією управління, що виступає засобом налагодження зворотних зв'язків, завдяки чому управлінський персонал підприємства чітко простежує виконання прийнятих ним рішень. Це дозволяє своєчасно реагувати на відхилення у діяльності підконтрольних центрів відповідальності від заданої мети та, відповідно, коригувати їхню діяльність. Доведено, що найважливішою причиною ефективного здійснення контролю розрахункових операцій є впровадження на підприємстві системи обліку та контролю на основі виділення центрів відповідальності, що дозволяє делегувати повноваження та відповідальність за результати діяльності, а також оперативно здійснювати управління розрахунками сільськогосподарських підприємств.

9. З метою забезпечення дієвості внутрішнього контролю розрахунків з контрагентами, запропоновано використовувати форми оперативної внутрішньої звітності, які сприятимуть прийняттю раціональних тактичних та стратегічних рішень керівництва щодо управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, зокрема: оперативний звіт про стан

дебіторської (кредиторської) заборгованості; нагромаджувальна відомість дебіторської заборгованості з простроченим терміном позовної давності; довідка-розшифрування статей звітності дебіторської (кредиторської) заборгованості; звіт щодо строків оплати за рахунками, виставленими менеджерами та ін.

10. Обґрунтовано, що реалізація наведеного в роботі комплексу методів і процедур організації обліку дебіторської та кредиторської заборгованості, що складається з методологічного, організаційного та технічного етапів, дозволить: підвищити ефективність організації роботи бухгалтерської служби; покращити фінансовий стан підприємства, а також підвищити рівень корисності інформації при значному скороченні термінів її обробки для надання кінцевим користувачам, уникнути ряду типових помилок, які допускаються при організації процесів ведення обліку та формування звітності в сучасних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова Н. С., Топоркова О. В., Євлаш Т. О., Говоруха О. О.. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі : монографія. Харків: ХДУХТ, 2016. – 285 с.
2. Акімова Н.С., Топоркова О.В. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості. *Бізнесінформ*. 2017. № 11. С. 312–317.
3. Алпатова Н. В. Облік списання безнадійної дебіторки. *Все про бухгалтерський облік*. 2016. № 44 (2401). С. 6–12.
4. Баранникова О.В. Проблеми обліку дебіторської заборгованості. URL: <http://www.economy-confer.com.ua>.
5. Безугла В.О., Чирва М.М. Фінансовий механізм оптимізації дебіторської заборгованості підприємства. *Наука й економіка*. 2009. № 2(14). С. 9-13.
6. Береза С. Л. Проблеми визнання дебіторської заборгованості в обліку. *Вісник ЖДТУ*. – 2003. – №4 (26). – С. 32–36.
7. Береза С.Л. Побудова облікової політики відображення грошових активів та дебіторської заборгованості// *Вісник ЖДТУ*. – 2013. – №1(23). – С.35-39.
8. Белокоз О. Внутрішній аудит дебіторської та кредиторської заборгованостей торговельних підприємств. *Економічний аналіз: зб. наук. пр.* 2011. Вип. 9. Ч 1. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ecan/2011_9_1/pdf/byelokoz.PDF
9. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підруч. для студ. спеціальності «Облік і аудит» вищ. навч. закл.;– 7-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2006. С 832.
10. Бутинець Ф.Ф., Войналович О.П., Томашевська І.Л. Організація бухгалтерського обліку: підручник / Ф.Ф. Бутинець,. – 4-те вид., перероб. і доп. Житомир: Рута, 2016. – 728 с.

11. Бухгалтерський словник / [за ред. Проф. Ф.Ф. Бутинця]. Житомир: ПП. «Рута», 2001. 224 с.
12. Власова І.О. Модель розрахунку резерву сумнівної заборгованості. *Збірник наукових праць «Торгівля і ринок України»*. 2011. № 31. С. 368-375.
13. Войнаренко М. П. Системи обліку в Україні: трансформація до міжнародної практики. К. : Наукова думка, 2002. 215 с.
14. Горбачова О.М., Лахай Л.В .Облік та аналіз дебіторської заборгованості:проблеми та шляхи їх вирішення. URL: www.nbu.gov.ua.
15. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
16. Гуня В. О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності підприємств. *Економічний простір*. 2009. № 21. С. 206–211.
17. Гуцаленко Л. В., Слободянюк І. С. Контроль дебіторської заборгованості: організація і методика здійснення. *Економічні науки. Сер.: «Облік і фінанси»*. 2011. Вип. 8. Ч. 2. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2011_8_2/35.pdf
18. Дибя М.І. Організаційний підхід до визначення й погашення дебіторської заборгованості в Україні. *Фінанси України*. 2011. № 11. С. 83-91.
19. Зелікман В. Д., Соніна Ю. А. Напрями удосконалення обліку та внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості підприємств. *Наука та прогрес транспорту*. 2014. № 4. С. 37–42.
20. Знамеровська Т.М. Методичні аспекти обліку розрахунків з покупцями та замовниками. *Аграрний вісник Причорномор'я*. 2011№ 60. С. 68-71.
21. Ильюк В. Внутренний контроль в процессе управления коммерческой организацией. URL: <http://www.nsbural.ru/news/info/8873/>, 2010.
22. Кисельова О. Порядок врегулювання сумнівної, безнадійної заборгованості. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. №4. С. 24-29.
23. Косата І. А. Первинні документи як фундамент бухгалтерського. *Бізнес Інформ*. 2018. № 6. С. 329-332.

24. Кудрицька Ж.В. Методологічні підходи до вирішення проблем організації обліку та внутрішнього контролю розрахунків з дебіторами. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: Збірник наукових праць*. 2011. № 31. С. 196-202.

25. Кузнецов А.В. Формування інформації про зобов'язання в системі бухгалтерського обліку економічного суб'єкта. *Вісник СДСЕУ*. 2013. № 5 (49). С. 139 – 142.

26. Лігоненко Л. О., Новікова Н. М. Управління дебіторською заборгованістю підприємства: навч. посіб. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. 275 с.

27. Матицина Н. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2006. №12. С. 38–42.

28. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13>

29. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1). Подання фінансової звітності : Міністерство фінансів України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013

30. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 10 (МСБО 10). Події після звітного періоду : Міністерство фінансів України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_024

31. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 12 (МСБО 12). Податки на прибуток : Міністерство фінансів України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_012

32. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 17 (МСБО 17). Оренда : Міністерство фінансів України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_018

33. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 (МСБО 18) Дохід : Міністерство фінансів України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_025

34. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 19 (МСБО 19). Виплати

працівникам : Міністерство фінансів України URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_011

35. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 (МСБО 32).
Фінансові інструменти: подання : Міністерство фінансів України URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_029

36. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 (МСБО 37).
Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи : Міністерство фінансів
України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051

37. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 (МСБО 39).
Фінансові інструменти: визнання та оцінка : Міністерство фінансів України
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015

38. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності.
URL : http://vobu.ua/ukr/documents/accounting/item/mizhnarodni-standarti-bukhgalterskogo-obliku-ta-finansovoji-zvitnosti?app_id=24

39. Москалюк Г. О. Система внутрішнього контролю дебіторської та
кредиторської заборгованості: напрямки удосконалення і розвитку. *Ефективна
економіка*. 2013. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1899>

40. Москалюк Г.О. Облік та контроль дебіторської заборгованості: існуючі
проблеми та шляхи їх вирішення. *Вісник Національного університету
«Львівська політехніка»*. 2012. № 271. С. 173-179.

41. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 Загальні
вимоги до фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України від
7.02.13 № 73 / Міністерство фінансів України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

42. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10
Дебіторська заборгованість : Наказ Міністерства фінансів України від
08.10.1999 р. № 237 / Міністерство фінансів України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>

43. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11
«Зобов'язання» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20 /

Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>

44. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 Фінансові інструменти : Наказ Міністерства фінансів України від 30.10.2001 р. № 559 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>

45. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.07.2000 р. № 181 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00>

46. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.99 р. № 290 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>

47. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2000 р. № 353 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01>

48. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.04.2001 р. № 205 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-01>

49. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін» : Наказ Міністерства фінансів України від 18.06.2001 р. № 303 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0539-01>

50. Нашкерська Г. Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги. *Бухгалтерський облік і аудит: науково-практичний журнал*. 2009. №11. С. 31–37.

51. Петренко Н.І. Бухгалтерський облік поточних зобов'язань: категорії, поняття, терміни. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. -

2012. № 1 (26). С 184 -189.

52. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999р. № 291 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>

53. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

54. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>

55. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999р., № 996 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

56. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>

57. Сметанко О. В. Прикладні аспекти внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості в акціонерних товариствах України. *Економічний часопис-XXI*. 2013. № 9-10 (1). С. 95–98. URL: <http://soskin.info/ea/2013/9-10/201331.html>

58. Соколова Я. В. Управленческий учет: учебник / под. ред. проф. Я.В. Соколовой. М.: Магистр: ИНФРА-М, 2011. 720 с.

59. Соловей Н. В., Маліношевська К. І. Проблеми обліку дебіторської заборгованості. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: зб. наук. пр. НАУ. 2010. Вип. 25. С. 125–130.

60. Сопко В. В. Бухгалтерський облік : навч. посібник / [3-тє вид., перероб. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2000. – 578 с.

61. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: Підручник / М. Ф. Огійчук, Л. О. Сколотій, М. І. Беленкова та ін. / За ред. проф. М. Ф. Огійчука. [7-ме вид., перероб. і допов.]. Київ : Алерта, 2016. 1042 с.

62. Хом'як Р.Л., Лемішовський В.І. Бухгалтерський облік в Україні: навч. посіб., – 7-ме вид. Львів.: НУ «Львівська політехніка», «Інтелект – Захід», 2017. – 1324 с.

63. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

64. Чебанова Н. В. Бухгалтерський облік як складова інформаційної системи підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 38. С. 138-139.

65. Черненко Л.В. Управління дебіторською заборгованістю в аграрних підприємствах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». Київ, 2008. – 20 с.

66. Яремко І. Й. Економічні категорії в методології обліку : монографія. Львів : Каменяр, 2002. – 192 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток 1
до положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25
"Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства"

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ
суб'єкта малого підприємства

Підприємство	Дата (рік, місяць, число)	Коди		
		2019	01	01
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЗОЛОТИЙ КОЛОС"	за ЄДРПОУ	32507637		
Територія МИКОЛАЇВСЬКА	за КОАТУУ	4810100000		
Організаційно-правова форма господарювання Підприємства	за КОПФГ	100		
Вид економічної діяльності Вирощування зернових та технічних культур	за КВЕД	01.11		
Середня кількість працівників, осіб 29				
Одиниця виміру: тис. грн. з одним десятковим знаком				
Адреса, телефон вулиця КІРОВОГРАДСЬКА, буд. 23/В, Центральний р-н, м. МИКОЛАЇВ, МИКОЛАЇВСЬКА обл., 54046		0933146362		

1. Баланс на 31 грудня 2018 р.

Актив	Код рядка	Форма № 1-м Код за ДКУД 1801006	
		На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби	1010	15 268,4	15 332,7
первісна вартість	1011	17 150,6	18 005,2
знос	1012	(1 882,2)	(2 672,5)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	15 268,4	15 332,7
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	12 025,5	13 789,2
у тому числі готова продукція	1103	10 609,3	12 905,6
Поточні біологічні активи	1110	18,3	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1 002,3	1 206,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	-	-
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	30,1	14,5
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	13 076,2	15 010,0
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття			
Баланс	1300	28 344,6	30 342,7

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1 000,0	1 000,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	11 401,8	11 964,9
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	12 401,8	12 964,9
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	1 425,3	1 053,7
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	1 405,6	1 605,9
розрахунками з бюджетом	1620	19,2	18,1
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	43,6	42,6
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	-	-
Усього за розділом III	1695	2 893,7	2 720,3
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	28 344,6	30 342,7

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2018

Стаття	Код рядка	Форма № 2-м Код за ДКУД 1801007	
		За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	81 371,9	65 703,0
Інші операційні доходи	2120	94,1	-
Інші доходи	2240	-	-
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	81 466,0	65 703,0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(63 662,5)	(54 190,4)
Інші операційні витрати	2180	(16 027,6)	(10 056,3)
Інші витрати	2270	(566,8)	(249,8)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(80 256,9)	(64 496,5)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	1 209,1	1 206,5
Податок на прибуток	2300	(217,6)	(217,2)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	991,5	989,3

Керівник

_____

(підпис)

Іванова Надія Валеріївна

(ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер

_____

(підпис)

НЕ ПЕРЕДБАЧЕНО

(ініціали, прізвище)

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 5 розділу I)

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство	Дата (рік, місяць, число)	Коди	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЗОЛОТИЙ КОЛОС"	за ЄДРПОУ	2020	01 01
Територія <u>МИКОЛАЇВСЬКА</u>	за КОАТУУ	32507637	
Організаційно-правова форма господарювання <u>приватна</u>	за КОПФГ	4810100000	
Вид економічної діяльності <u>Виробництво зернових та технічних культур</u>	за КВЕД	100	
Середня кількість працівників, осіб <u>28</u>		01.11	
Одиниця виміру: <u>тис. грн. з одним десятковим знаком</u>			
Адреса, телефон <u>вулиця КІРОВОГРАДСЬКА, буд. 23/В, Центральний р-н, м. МИКОЛАЇВ, МИКОЛАЇВСЬКА обл., 54046</u>			

1.Баланс на 31 грудня 2019 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
первісна вартість	1001	-	-
накопичена амортизація	1002	(-)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби :	1010	15 066,2	15 271,7
первісна вартість	1011	18 005,2	20 573,4
знос	1012	(2 939,0)	(5 301,7)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	15 066,2	15 271,7
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	13 789,2	46 520,0
у тому числі готова продукція	1103	12 905,6	35 620,0
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1 206,3	1 302,6
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	-	-
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	14,5	35,8
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	15 010,0	47 858,4
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	30 076,2	63 130,1

Пасива	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (паісовий) капітал	1400	1 000,0	1 000,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	11 964,9	14 258,2
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	12 964,9	15 258,2
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	1 053,7	2 053,9
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	1 339,4	1 470,2
розрахунками з бюджетом	1620	18,1	-
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	42,6	25,6
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	-	28 245,1
Усього за розділом III	1695	2 453,8	31 794,8
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	30 076,2	63 130,1

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2019 р.

Стаття	Код рядка	Форма № 2-м	Код за ДКУД
		1801007	
1	2	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
3	4		
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	82 097,2	81 371,9
Інші операційні доходи	2120	163,6	94,1
Інші доходи	2240	-	-
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	82 260,8	81 466,0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(64 102,1)	(63 662,5)
Інші операційні витрати	2180	(15 865,4)	(16 027,6)
Інші витрати	2270	(-)	(566,8)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(79 967,5)	(80 256,9)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	2 293,3	1 209,1
Податок на прибуток	2300	(412,8)	(217,6)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	1 880,5	991,5

Керівник

(підпис)

Головний бухгалтер

(підпис)

Іванова Надія Валеріївна

(ініціали, прізвище)

НЕ ПЕРЕДБАЧЕНО

(ініціали, прізвище)

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 5 розділу I)

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство	Дата (рік, місяць, число)	Код		
		2021	01	01
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЗОЛОТИЙ КОЛОС"				
Територія МИКОЛАЇВСЬКА	за ЄДРПОУ			32507637
Організаційно-правова форма господарювання Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОАТУУ			4810100000
Вид економічної діяльності Виробування зернових та технічних культур	за КОПФГ			240
Середня кількість працівників, осіб 16	за КВЕД			01.11
Одиниця виміру: тис. грн. з одним десятковим знаком				
Адреса, телефон вулиця КІРОВОГРАДСЬКА, буд. 23/В, Центральний р-н, м. МИКОЛАЇВ, МИКОЛАЇВСЬКА обл., 54046				0933146362

1. Баланс на 31 грудня 2020 р.

Актив	Код рядка	Форма № 1-м Код за ДКУД 1801006	
		На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
первісна вартість	1001	-	-
накопичена амортизація	1002	(-)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби :	1010	15 271,7	16 128,0
первісна вартість	1011	20 573,4	23 686,0
знос	1012	(5 301,7)	(7 558,0)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	15 271,7	16 128,0
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	46 520,0	53 432,6
у тому числі готова продукція	1103	35 620,0	36 502,2
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1 302,6	1 569,2
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	-	-
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	35,8	125,8
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	47 858,4	55 127,6
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	63 130,1	71 255,6

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (паієвий) капітал	1400	1 000,0	1 000,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	14 258,2	24 155,3
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	15 258,2	25 155,3
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	2 053,9	2 013,4
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	1 470,2	3 587,9
розрахунками з бюджетом	1620	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	25,6	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	28 245,1	25 000,0
Усього за розділом III	1695	31 794,8	30 601,3
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	63 130,1	71 255,6

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2020 р.

Стаття	Код рядка	Форма № 2-м Код за ДКУД 1801007	
		За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	51 097,9	82 097,2
Інші операційні доходи	2120	2 212,5	163,6
Інші доходи	2240	-	-
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	53 310,4	82 260,8
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(38 506,2)	(64 102,1)
Інші операційні витрати	2180	(4 605,9)	(15 865,4)
Інші витрати	2270	(301,2)	(-)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(43 413,3)	(79 967,5)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	9 897,1	2 293,3
Податок на прибуток	2300	(-)	(412,8)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	9 897,1	1 880,5

Керівник

_____

(підпис)

Іванова Надія Валеріївна

_____

(ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер

_____

(підпис)

НЕ ПЕРЕДБАЧЕНО

_____

(ініціали, прізвище)

Додаток Б

Додаток 2
до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова звітність"
(пункт 4 розділу I)

Фінансова звітність мікропідприємства

	Дата (рік, місяць, число)	КОДИ		
		2021	01	01
Підприємство ТОВ "ПОДІЛЛЯ-АГРО С"	за ЄДРПОУ	41007526		
Територія МИКОЛАЇВСЬКА	за КОАТУУ	4810136900		
Організаційно-правова форма господарювання ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ	за КОПФГ	240		
Вид економічної діяльності Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	за КВЕД	01.11		
Середня кількість працівників, осіб		2		
Одиниця виміру: тис. грн з одним десятковим знаком				
Адреса, телефон	вулиця Космонавтів, буд. 81, м. МИКОЛАЇВ, МИКОЛАЇВСЬКА обл., 54056	0681547764		

1. Баланс на **31122020** р.

Форма N 1-мс

Код за ДКУД

1801006

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Основні засоби:	1010	0	750
первісна вартість	1011		750
знос	1012 ( ) ( )		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	0	750
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	590.8	948.1
Поточна дебіторська заборгованість	1155	213.8	4046.1
Гроші та їх еквіваленти	1165	2.2	4.8
Інші оборотні активи	1190		111
Усього за розділом II	1195	806.8	5110
Баланс	1300	806.8	5860
Пасив			
	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
	2	3	4
I. Власний капітал			
Капітал	1400	50	50
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-439.6	-431.6
Неоплачений капітал	1425 (50)		50
Усього за розділом I	1495	-439.6	-431.6
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість за:			
товари, роботи, послуги	1615	243.7	6285.4
розрахунками з бюджетом	1620	1.6	3.3
розрахунками зі страхування	1625	1.8	0.6
розрахунками з оплати праці	1630	6.8	2.3

Інші поточні зобов'язання	1690	991.6	
Усього за розділом III	1695	1245.5	6291.6
Баланс	1900	806.8	5860

2. Звіт про фінансові результати

за **Рік 2020** р.

Форма N 2-мс

Код за ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	5217.4	31.6
Інші доходи	2160	594.3	8.1
Разом доходи (2000 + 2160)	2280	5811.7	39.7
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(2121.4)	( )
Інші витрати	2165	(3680.6)	(281.6)
Разом витрати (2050 + 2165)	2285	5802	281.6
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	9.7	-241.9
Податок на прибуток	2300	(1.7)	( )
Витрати (доходи), які зменшують (збільшують) фінансовий результат після оподаткування	2310		
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300 - (+) 2310)	2350	8	-241.9

Керівник

Максимов Максим Сергійович

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Головний
бухгалтер

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Додаток В

НАКАЗ № 3

м. Миколаїв

03.01. 2020 р.

«Про облікову політику ТОВ «Поділля-Агро С»

Керуючись Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. №996-XIV, затвердженими Міністерством Фінансів України, національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), інструкціями та іншими нормативними актами, які регулюють порядок ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності, виконуючи вимоги, передбачені Статутом ТОВ «Поділля-Агро С» та з метою забезпечення своєчасного надання достовірної інформації користувачам фінансової звітності,

НАКАЗУЮ :

1. Затвердити **Положення про облікову політику ТОВ «Поділля-Агро С»** (додається) та ввести його в дію з 03.01.2020 року.
2. Контроль за виконанням цього Наказу залишаю за собою.

Директор ТОВ «Поділля-Агро С» _____ **Максимов М.С.**

Положення про облікову політику та організацію бухгалтерського обліку ТОВ «Поділля-Агро С»

Керуючись Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.99 р. №996-XIV (далі - Закон про бухгалтерський облік), затвердженими Міністерством Фінансів України, національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), інструкціями та іншими нормативними актами, які регулюють порядок ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності, виконуючи вимоги, передбачені Статутом, та з метою забезпечення своєчасного надання достовірної інформації користувачам фінансової звітності на ТОВ «Поділля-Агро С» (далі за текстом – «Підприємство») застосовуються наступні положення.

1. Організація бухгалтерського обліку

1.1. На забезпечення виконання пункту 4 статті 8 Закону про бухгалтерський облік встановити на Підприємстві таку форму організації бухгалтерського обліку:

- Бухгалтерський облік здійснюється бухгалтером. У випадку, якщо штатним розкладом посада бухгалтера не передбачена, бухгалтерський облік здійснюється директором або аудиторською (бухгалтерською) фірмою, з якою укладено відповідний договір.

1.2. Особа, на яку покладено обов'язок ведення бухгалтерського обліку Підприємства, забезпечує дотримання вимог, передбачених Законом про бухгалтерський облік та іншими законодавчими та нормативними документами з питань організації і ведення бухгалтерського обліку.

1.3. Відповідальність за ведення податкового обліку, правильність і своєчасність складання і подання податкової звітності несе особа, на яку покладено обов'язок ведення бухгалтерського обліку Підприємства.

2. Повноваження на підпис документів

2.1. Право першого підпису на банківських розрахунково-платіжних документах надається директору.

2.2. Бухгалтеру надається право другого підпису. У випадку, якщо штатним розкладом посада бухгалтера не передбачена, право другого підпису не надається нікому.

2.4. На право підпису окремих документів можуть надаватися повноваження іншим посадовим особам, що оформлюється окремим Наказом по Підприємству.

3. Документообіг

3.1. Документообіг Підприємства регулюється відповідними організаційно-розпорядчими документами, виданими посадовими особами у межах наданих їм повноважень. До таких документів можуть відноситися, зокрема (але не виключно):

- про делегування повноважень на право підпису документів;
- про бухгалтерську службу;
- про проведення інвентаризації та створення постійної та робочих інвентаризаційних комісій;
- про маркетингову та збутову політику;
- про розмір встановленого ліміту каси на підприємстві, його структурних підрозділах, філіях та представництвах;
- про порядок архівування документів, тощо.

3.2. Перелік посадових осіб, яким доручено отримувати і видавати матеріальні цінності встановлюється виключно Наказом директора Підприємства.

4. Первинний облік

4.1. Підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи. Для контролю та впорядкування оброблення даних на підставі первинних документів можуть складатися зведені облікові документи.

4.2. Первинні та зведені облікові документи можуть бути складені на паперових або машинних носіях і повинні мати такі обов'язкові реквізити:

- назву документа (форми);
- дату складання;
- назву підприємства, від імені якого складено документ;
- зміст та обсяг господарської операції, одиницю виміру господарської операції;
- посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення;
- особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції.

4.3. Інформація, що міститься у прийнятих до обліку первинних документах, систематизується на рахунках бухгалтерського обліку в реєстрах синтетичного та аналітичного обліку шляхом подвійного запису їх на взаємопов'язаних рахунках бухгалтерського обліку. Операції в іноземній валюті відображаються також у валюті розрахунків та платежів по кожній іноземній валюті окремо.

4.4. Дані аналітичних рахунків повинні бути тотожні відповідним рахункам синтетичного обліку на перше число кожного місяця.

4.5. Регістри бухгалтерського обліку повинні мати назву, період реєстрації господарських операцій, прізвища і підписи або інші дані, що дають змогу ідентифікувати осіб, які брали участь у їх складанні.

4.6. Господарські операції повинні бути відображені в облікових регістрах у тому звітному періоді, в якому вони були здійснені.

4.7. У разі складання та зберігання первинних документів і регістрів бухгалтерського обліку на машинних носіях інформації підприємство на вимогу контролюючих або судових органів та своїх контрагентів зобов'язане за свій рахунок зробити копії таких документів на паперовому носії.

4.8. Для надання юридичної чинності і доказовості документам на машинних носіях варто керуватися ДСТ 6.10.4-84 «Уніфіковані системи документації. Додання юридичної чинності документам на машинному носії і роздруківці, створеним засобами обчислювальної техніки. Основні положення», згідно з яким організація - автор документа на машинному носії створює реєстр кодів осіб, відповідальних за здійснення господарських операцій і правильність їхнього оформлення. Підпис особи, що склала документ на машинному носії, виконується у вигляді паролю чи іншим способом авторизації, що дає можливість однозначно ідентифікувати осіб, що дозволили і здійснюють господарську операцію.

4.9. Підприємство вживає всіх необхідних заходів для запобігання несанкціонованому та непомітному виправленню записів у первинних документах і регістрах бухгалтерського обліку та забезпечує їх належне зберігання протягом встановленого строку.

4.10. Відповідальність за несвоєчасне складання первинних документів і регістрів бухгалтерського обліку та недостовірність відображених у них даних несуть особи, які склали та підписали ці документи.

5. Інвентаризація

5.1. Проводити інвентаризацію активів і зобов'язань відповідно до ст. 10 Закону про бухгалтерський облік та інших нормативних документів, зокрема Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 02.09.14 р. № 879.

5.2. Склад постійно діючої інвентаризаційної комісії встановлюється Наказом директора Підприємства.

5.3. Проводити інвентаризацію активів і зобов'язань щороку перед складанням річної фінансової звітності станом на 31 грудня року, за який складається фінансова звітність.

5.4. Інвентаризацію основних засобів здійснювати 1 раз на рік.

5.5. У всіх інших випадках об'єкти і періодичність проведення інвентаризації визначаються директором підприємства на підставі чинного законодавства та оформлюються Наказом по підприємству.

6. Податковий облік

Бухгалтерська служба зобов'язана вести в установленому порядку облік доходів і витрат; складати звітність, що стосується обчислення і сплати податків та зборів; подавати до контролюючих органів у порядку, встановленому податковим законодавством, декларації, звітність та інші документи, пов'язані з обчисленням і сплатою податків та зборів; сприяти своєчасній та повній сплаті податків і зборів, встановлених Податковим кодексом України (далі – ПКУ).

7. Бухгалтерський облік

7.1. Вести бухгалтерський облік на Підприємстві згідно із Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. №996-XIV (далі - Закон про бухгалтерський облік), та затвердженими Міністерством Фінансів України національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (далі - НП(С)БО).

7.2. Облікову політику застосовувати таким чином, щоб фінансові звіти повністю узгоджувались з вимогами Закону про бухгалтерський облік та кожного конкретного НП(С)БО. Застосовувати передусім ті підходи та методи ведення обліку і надання інформації в фінансових звітах, які передбачені НП(С)БО і найбільш адаптовані до діяльності Підприємства.

7.3. При складанні фінансових звітів визначити величину суттєвості статті в розмірі 100 грн.

7.4. Базою визначення кількісних критеріїв суттєвості інформації про господарські операції та події щодо доходів і витрат обрано суму чистого прибутку (збитку) за попередній звітний рік, крім пункту 7.5. Кількісний критерій становить 2 відсотки обраної бази. Показник суттєвості на поточний рік розраховується та закріплюється Наказом по Підприємству не пізніше 1 березня поточного року.

7.5. Критерій суттєвості інформації про господарські операції та події щодо доходів і витрат в перший звітний рік роботи Підприємства становить 100 грн.

7.6. Використовувати на Підприємстві автоматизовану форму ведення обліку із застосуванням бухгалтерської програми «1С Підприємство».

8. Основні засоби

8.1. До складу основних засобів прирівнювати матеріальні активи (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, бібліотечних і архівних фондів), очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік) та вартість яких перевищує **6 000 гривень** і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом.

8.2. До складу малоцінних необоротних матеріальних активів (МНМА) відносити матеріальні цінності, що призначаються для використання протягом періоду, який більше одного року з дати введення в експлуатацію таких матеріальних цінностей та вартість яких не перевищує **6 000 гривень (включно)**.

8.3. Одиницею обліку основних засобів є окремий об'єкт основних засобів. Придбані (створені) основні засоби та МНМА зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю у відповідності з П(С)БО.

8.4. Нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта, який встановлюється Наказом по підприємству при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс), але не менше строків, визначених у таблиці 1 даного Положення, і призупиняється на період його виводу з експлуатації (для реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання, консервації та інших причин) на підставі документів, які свідчать про виведення таких основних засобів з експлуатації).

Таблиця 1.

Мінімально допустимі строки амортизації основних засобів та інших необоротних активів ТОВ «Поділля-Агро С»

Субрахунок бухгалтерського обліку	Група	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
101	група 1 — земельні ділянки	-
102	група 2 – капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
103	група 3 – будівлі,	20
	споруди,	15
	передавальні пристрої	10
104	група 4 – машини та обладнання	5
	з них: електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 6000 гривень	2
105	група 5 – транспортні засоби	5
106	група 6 – інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
107	група 7 – тварини	6
108	група 8 – багаторічні насадження	10
109	група 9 – інші основні засоби	12
111	група 10 – бібліотечні фонди	–
112	група 11 – малювальні необоротні матеріальні активи	–
113	група 12 – тимчасові (нетитульні) споруди	5
114	група 13 – природні ресурси	–
115	група 14 – інвентарна тара	6
116	група 15 – предмети прокату	5
117	група 16 – довгострокові біологічні активи	7

8.5. Амортизація основних засобів здійснюється із застосуванням прямолінійного методу.

8.6. Ліквідаційну вартість об'єктів основних засобів не розраховувати і метою амортизації прийняти рівною нулю.

8.7. Амортизація малоцінних необоротних матеріальних активів (МНМА) і бібліотечних фондів нараховується у першому місяці використання об'єкта в розмірі 100 % його вартості.

8.7. Підприємство може переоцінювати об'єкт основних засобів, якщо залишкова вартість цього об'єкта суттєво (**більше ніж на 10%**) відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу. У разі переоцінки об'єкта основних засобів на ту саму дату здійснюється переоцінка всіх об'єктів групи основних засобів, до якої належить цей об'єкт. Переоцінка основних засобів тієї групи, об'єкти якої вже зазнали переоцінки, надалі має проводитися з такою регулярністю, щоб їх залишкова вартість на дату балансу суттєво не відрізнялася від справедливої вартості.

8.8. Якщо у первинних документах, якими оформлюється придбання (виготовлення) основних засобів чи введення їх в експлуатацію, безпосередньо не зазначається мета використання основного засобу (виробниче чи невиробниче використання), вважати, що основний засіб призначається **для виробничого використання**. У протилежному разі, якщо основний засіб призначається **для невиробничого використання**, про це **обов'язково** повинно бути зазначено у первинних документах, якими оформлюється придбання, виготовлення чи введення в експлуатацію таких невиробничих основних засобів.

9. Нематеріальні активи

9.1 Облік нематеріальних активів вести по кожному об'єкту нематеріальних активів.

9.2. Придбані (створені) нематеріальні активи зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю.

9.3. Нематеріальні активи класифікувати за такими групами та обліковувати на наступних субрахунках:

група 1 – права користування природними ресурсами (право користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище) – субрахунок 121;

група 2 – права користування майном (право користування земельною ділянкою, крім права постійного користування земельною ділянкою, відповідно до закону, право користування будівлею, право на оренду приміщень тощо) – субрахунок 122;

група 3 – права на комерційні позначення (права на торговельні марки (знаки для товарів і послуг), комерційні (фірмові) найменування тощо), крім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті – субрахунок 123;

група 4 – права на об'єкти промислової власності (право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці, в тому числі ноу-хау, захист від недобросовісної конкуренції тощо) крім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті – субрахунок 124;

група 5 – авторське право та суміжні з ним права (право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, програми для електронно-обчислювальних машин, компіляції даних (бази даних), фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення тощо) крім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті – субрахунок 125;

група 6 – інші нематеріальні активи (право на ведення діяльності, використання економічних та інших привілеїв тощо) – субрахунок 127.

9.4. Нарахування амортизації нематеріальних активів здійснюється протягом строку дії права користування відповідно до правостановлюючих документів (за винятком нематеріальних

активів віднесених до груп 4 та 5, по яким амортизація нараховується протягом строку дії права користування відповідно до правовстановлюючих документів, але не менше 5-ти та 2-ох років відповідно). **Строк корисного використання встановлюється окремо для кожного нематеріального активу при його зарахуванні на баланс.**

Якщо відповідно до правовстановлюючого документа строк дії права користування нематеріального активу не встановлено, такий строк становить від 2 до 10 років безперервної експлуатації відповідно до окремого Наказу по підприємству.

9.5. Амортизація нематеріальних активів нараховується із застосуванням прямолінійного методу.

10. Запаси

10.1. Визнання і первісну вартість запасів(матеріалів,сировини,палива, товарів) здійснювати залежно від шляхів надходження запасівна підприємство відповідно до ПСБО 9 «Запаси»

10.2. Одиницею бухгалтерського обліку запасів визнавати їх найменування.

10.3. Суму транспортно-заготівельних витрат, що виникають у зв'язку з доставкою товарів, включати безпосередньо до їх первісної вартості.

10.4. При відпуску запасів у продаж чи іншому вибутті їх оцінку здійснювати по методу середньозваженої вартості.

10.5. Вартість малоцінних та швидкозношуваних предметів, що передані в експлуатацію, виключається зі складу активів (списується з балансу із нарахуванням зносу в розмірі 100% при передачі їх в експлуатацію) з подальшою організацією оперативного кількісного обліку таких предметів за місцями експлуатації і відповідними матеріально-відповідальними особами протягом строку їх фактичного використання (до моменту їх повної ліквідації, списання з балансу). Малоцінні і швидкозношувані предмети вартістю до 500 грн. за одиницю при передачі їх в експлуатацію за балансом не враховуються.

10.6. Оцінку вибуття запасів в податковому та бухгалтерському обліку здійснювати за методом середньозваженої собівартості.

11. Дебіторська та кредиторська заборгованість

11.1. Дебіторську заборгованість визнавати активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод і її можливо достовірно визначити. В балансі дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги, визнавати по чистій вартості, що дорівнює сумі дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів.

11.2. Величина резерву сумнівних боргів визначається методом застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів.

11.3. Зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду.

11.4. **Забезпечення (резерви)** на оплату майбутніх відпусток працівників, на додаткове пенсійне забезпечення, на виконання гарантійних зобов'язань, на реструктуризацію, на виконання зобов'язань за обтяжливими контрактами не створювати за виключенням тих випадків, коли це передбачено в обов'язковому порядку П(С)БО.

12. Доходи та витрати

12.1. Дохід від реалізації товарів визнавати за датою переходу покупцеві права власності на такий товар.

Дохід від надання послуг та виконання робіт визнавати за датою складення акта або іншого документа, оформленого відповідно до вимог чинного законодавства, який підтверджує виконання робіт або надання послуг.

У разі продажу товарів за договором комісії (агентським договором), датою отримання доходу від такого продажу вважати дату продажу товарів, яка зазначена у звіті комісіонера (агента).

Датою нарахування доходів у вигляді орендних платежів за майно, що передано платником податку в оренду вважати дату нарахування таких доходів, яка встановлена відповідно до умов укладених договорів.

12.2. Для систематизації обліку витрат застосовувати рахунки 9-го класу. Класифікацію адміністративних, збутових та інших витрат здійснювати згідно вимог П(С)БО 16 «Витрати».

12.3. Нарахування податку на прибуток у фінансовій звітності відображувати у тому періоді, за який складається фінансова звітність.

12.4. Фінансові витрати визнавати витратами того звітного періоду, в якому вони нараховані, за винятком частини фінансових витрат, яка капіталізується. Капіталізуються фінансові витрати у випадках створення кваліфікаційного активу. Капіталізовані фінансові витрати включати до вартості кваліфікаційного активу.

13. Інші активи та зобов'язання

13.1. До «Витрат майбутніх періодів» відносити раніше сплачену орендну плату, суми за підписку періодичних видань, раніше сплачені рекламні послуги та суми страхових платежів, вартість строкових ліцензій та інших спеціальних дозволів, а також всі інші витрати, що стосуються наступного облікового періоду.

13.2. Товари, передані на комісію, не вважати реалізованими при передачі комісіонеру, тому ці операції не вважати доходами.

13.3. По кожному контрагенту вести облік у розрізі договорів та рахунків (замовлень).

13.4. Визначення курсових різниць за монетарними статтями в іноземній валюті проводиться на дату балансу, а також на дату здійснення господарської операції в її межах.

13.5. Подавати фінансову звітність за формами і в терміни, передбачені НП(С)БО та постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2000 р. N 419.

13.6. Використовувати на Підприємстві передбачені діючими законодавчими актами граничну величину розрахунків готівкою, терміни подачі звіту про використання коштів, тощо.

14. Заключні положення

14.1. Контроль за виконанням вимог Положення залишаю за собою.

14.2. У випадку зміни норм чинного законодавства щодо питань, які передбачені Положенням, перевагу мають норми законодавства. У такому разі у Положення повинні бути внесені відповідні зміни.

14.3. Внесення змін до даного Положення у зв'язку із зміною законодавства чи вступом у дію нових НП(С)БО здійснюється шляхом викладення Положення у новій редакції та затвердження Наказом по Підприємству.

Директор ТОВ «Поділля-Агро С»

_____

Максимов М.С.